יוגנט-ביבליאָטעק „חבר"

אַנטאָן נאָווינאַ:

די ווייסרוסן

ביילאַגע:

אַדאָרפס יונג — טאַראַס הושטשאַ.
(פון ווייסרוסיש)

פאַרלאַג
„די נײַע יידישע פאָלקסשול"
ווילנע
1924

דרוק ש. עפּשטיין שטראַשון גאַס 6.

Di Waisrusen. A. Nowina.

צווישן די פעלקער, מיט וועלכע די יידן פון אונזער געגנט לעבן בשכנות, אויף איין טעריטאָריע, פאַרנעמט דאָס ווייסרוסישע פאָלק גאָר אַ באַזונדערן אַרט. דאָס דאָזיקע פאָלק איז אין משך פון אַ סך הונדערטער יאָרן געווען אונטערדריקט פון אַנדערע פעלקער. אַ צייט מיט יאָרן איז עס געווען עקאָנאָמיש, פּאָליטיש און גייסטיק פאַרשקלאַפט. דאָס דאָזיקע פאָלק, וואָס איז אַמאָל געווען דער פולבאַרעכטיקטער באַלעבאָס פון זיין ערד, האָט זיך אין דער לעצטער צייט גייסטיק באַנייט; און איצט שטרעבט עס, פונקט ווי אירלאַנד, אויך צו דער עקאָנאָמישער און פּאָליטישער ווידעראויפלעבונג און באַנייאונג, קעמפנדיק, פונקט ווי אירלאַנד, פאַר זיין אומאָפּהענגיקן קיום, פאַר דער פאַרווירקלעכונג פון זיין נאַציאָנאַלן אידעאַל וועלכע ער האָט אומזיסט געהאָפט צו באַקומען פון די „וואָס האַלטן אין זייערע הענט דעם גורל פון דער וועלט"...

ס'איז אינטערעסאַנט צו פאַרצייכענען, ווי אַזוי איז פאָרגעקומען די ערשטע באַגעגעניש צווישן די ווייסרוסן און די יידן. דאָס יידנטום, ווי אַ רעליגיע, איז אַריינגעדרונגען קיין ווייסרוסלאַנד אַ סך פריער ווי די יידישע מאַסן, וועלכע האָבן זיך אַהער אַ שאָט געטאָן אין מיטלאַלטער, זיך ראַטעווענדיק פון די פאַרפאָלגונגען פון מערב-אייראָפּע. ס'איז פאַראַן אַ השערה, אַז די יידישע רעליגיע איז געבראַכט געוואָרן צו די ווייסרוסן ניט דורך יידן, נאָר דורך די כאָזאַרן — אַ פאָלק, וואָס האָט אַ גאַנץ היבשע צייט געלעבט אויף דרום פון דער איצטיקער אוקראַינע. יעדנפאַלס ווייס מען זיכער, אַז אין 12-טן יאָרהונדערט זיינען אין בריסק און אין נאָך איינציקע שטעט אין מערב-ווייסרוסלאַנד געווען יידישע רעליגיעזע עדות, וואָס זיינען באַשטאַנען נאָר פון ווייסרוסן. דאָס ווערט באַשטעטיקט דורך דאָקומענטן; אין איינעם פון די דייטשע אַרכיוון איז פאַראַן אַ גאַנצע קאָרעספּאָנדענץ, וועלכע די בריסקער ווייסרוסן פון יידישן גלויבן האָבן געפירט מיט די דייטשע יידן, בעטנדיק, די דייטשע יידן זאָלן זיי צושיקן אַ רב, וואָס קען העברעאיש, ווייל די מיטגלידער פון דער בריסקער עדה זיינען מיט דערדאָזיקער שפּראַך ניט באַקאַנט און זיי קענען ניט לייענען די הייליקע ביכער. מ'דאַרף אָננעמען, אַז בעת פון מערב-אייראָפּע זיינען אין ווייסרוסלאַנד אָנגעקומען אַ סך יידן-עמיגראַנטן, האָבן זיי זיך אין אַ גאַנץ גרויסער מאָס מתחתן געווען מיט די ווייסרוסן פון יידישן גלויבן. דערמיט ער=

קלערט זיך, וואָס צווישן די יידן פון אונזער קאַנט טרעפן זיך אַזוינע, וואָס זיינען גאָרניט ענלעך צום סעמיטישן טיפּ.

דאָס יידנטום איז אין ווייסרוסלאַנד אַלט ניט ווייניקער, ווי דאָס קריסטנ=טום. די געשיכטע דערציילט אונז, אַז די ווייסרוסן האָבן איבערגענומען דאָס קריסטנטום ביי די קיעווער רוסן ערשט אין 10=טן יאָרהונדערט, און מיט די כאַזאַרן, פון וועלכע זיי האָבן איבערגענומען די יידישע רעליגיע, האָבן זיי געהאַט באַציאונגען אַ סך פריער, נאָך איידער די קיעווער רוסן האָבן אַליין אָנגענומען די קריסטלעכע רעליגיע.

* * *

אין יענע אַלטע צייטן האָבן זיך נאָך די ווייסרוסן געטיילט אויף באַזונדערע גרופּעס=שבטים: די קריוויטשן, דרעגאָוויטשן און ראַדימיטשן — זיי האָבן פאַרנומען דעם בעקן פונם אייבערשטן ניעמאַן, פון דער מערב=דווינע און פונם דניעפּער מיט זיינע ביטייכן — בערעזינאַ, פּריפּעט און סאָזש. אַזוי אַרום זעען מיר, אַז אויף דער ווייסרוסישער ערד זיינען געפלאָסן און פליסן אויך איצט טייכן, וועלכע פאַלן אַריין אינם באַלטישן ים, טיילווייז אינם שוואַרצן, און פאַרצייטנס זיינען די טייכן געווען דאָס בעסטע פאַרקערסמיטל און איבער זיי איז דאָס רוב געפירט געוואָרן דער גאַנצער מסחר פון יענער צייט. אַדאַנק דעם, איז ווייסרוסלאַנד געווען אין זייער אַ גוטער לאַגע, האָבנדיק דורך די טייכן אַ פרייען וועג צו צוויי ימען. און אַזוי ווי דער אייבערשטער שטראָם פונם דניעפּער איז זייער נאָענט צו דער מערב=דווינע, האָט זיך דורך ווייסרוסלאַנד איינגעשטעלט זייער אַ באַקוועמער האַנדלסוועג פון דעם באַלטישן ים קיין שוואַרצן אַריין: מע פלעגט פירן די סחורה פונם באַלטישן ים איבער דער דווינע (אַרויף שטראָם), דערנאָך פלעגט מען איבערשלעפּן די סחורות פון דער דווינע ביזן דניעפּער איבער דער יבשה און לסוף פלעגט מען זיי לאָזן איבערן דניעפּער אין שוואַרצן ים אַריין, און דורכן שוואַרצן ים פלעגט מען שוין אַריינדרינגען ווייטער צו די ברעגעס פון וויזאַנטיע און מע פלעגט דערגיין ביז סאַמע קאָנסטאַנטינאָפּאָל.

ס'פאַרשטייט זיך, אַז דידאָזיקע געאָגראַפישע לאַגע האָט געגעבן ווייסרוסלאַנד די מעגלעכקייט שוין אין די אַלטע צייטן צו פאַרבינדן באַציאונגען סיי מיט מערב=אייראָפּע (דורך דעם באַלטישן ים און ריגע), סיי מיט וויזאַנטיע, און שעפּן מיט ביידע הענט די קולטורעלע אוצרות פון מערב און פון מזרח. אין 12=טן יאָרהונדערט האָט שוין ווייסרוסלאַנד פאַרמאָגט אַ גאַנצע ריי גרויסע קולטורעלע צענטערס אין די שטעט — פּאָלאָצק, סמאָלענסק, טוראָוו און אַנדערע. די נעמען פון דידאָזיקע צענטערס זיינען פאַרבונדן מיט די נעמען פון גרויסע קולטור=טוער און געלערנטע, וואָס האָבן אַגב אויסגעצייכנט געקענט די גריכישע שפּראַך און די גריכישע פילאָזאָפן.

שוין אין יענער צייט האָבן זיך די ווייסרוסן שאַרף אָפּגעשיידט סיי

פון זייערע דרומדיקע שכנים, די אוקראַינער (דאָס קיעווער רוסלאַנד), סיי פון זייערע מזרחדיקע שכנים — די גרויסרוסן (דאָס מאָסקווער רוסלאַנד), מיט וועלכע זיי פלעגן אָפט פירן מלחמות. דידאָזיקע אָפּזונדערונג איז געוואָרן באַזונדערס שאַרף, בעת מאָסקווער און קיעווער רוסלאַנד זיינען אַרונטערגעפאַלן אונטערן יאָך פון די טאָטערן, וועלכע האָבן געהאַט אַ גרויסע ווירקונג סיי אויף דעם שטייגער פונם לעבן און אויף די מנהגים, סיי אויף דער שפּראַך פון די באַזיגטע פעלקער. דער מאָנגאָלישער שטראָם (די פאַרפלייצונג פון די טאָטערן, וועלכע געהערן צו דער מאָנגאָלישער ראַסע) האָט די ווייסרוסן כמעט ווי ניט אָנגערירט, דערפאַר אָבער האָבן אָט די געשעענישן, וואָס זיינען פאָרגעקומען אויף מזרח מיטגעווירקט, אַז די ווייסרוסן זאָלן זיך נאָך פעסטער פאַראייניקן מיט זייערע מערבדיקע שכנים — די ליטווינער.

אין משך פון דעם 13=טן און 14=טן יאָרהונדערט האָבן זיך אַלע ווייסרוסישע געביטן (לענדער) פאַראייניקט מיט די ליטווינער אין איין מלוכה. אין דערדאָזיקער מלוכה איז ליטווינער געווען אין פינף מאָל ווייניקער, ווי ווייסרוסן. דער ווייסרוסישער הערב איז געווען דער מלוכה=הערב (אַ רייטער אויף אַ פערד — „די פאַרפאָלגונג"), די ווייסרוסישע שפּראַך איז געווען די מלוכה=שפּראַך און די שפּראַך פון דער גאַנצער אינטעליגענץ; מערניט דער נאָמען פון דער מלוכה איז געווען פאַרבונדן מיטן נאָמען פון די ליטווינער: „דאָס גרויסע ליטווישע פירשטנטום", אַזוי איז געווען איר אָפיציעלער נאָמען. אויך די געזעצגעבונג פון דער מלוכה האָט געשטאַמט פון די ווייסרוסן: עס איז אָנגענומען געוואָרן די זאַמלונג פון געזעצן, וועלכער איז צונויפגעשטעלט געוואָרן דורך ווייסרוסישע יוריסטן אין 1529 יאָר.—„דער סטאַטוט פון דעם ליטווישן גרויספירשטנטום" (ווי ס'האָט געהייסן דאָס דאָזיקע בוך) איז אַלזאָ אַ רעזולטאַט פון דער אינטעלעקטועלער, ד. ה. גייסטיקער שאַפונג פון דעם ווייסרוסישן פאָלק; די ערשטע צוויי פונקטן פון דעם דאָזיקן סטאַטוט גיבן אונז אַ קלאָרן באַגריף וועגן דעם גייסט פון אָט דער געזעצגעבונג, וועלכע איז געוואָרן באַרימט אין דער גאַנצער וועלט (אין דער אויסגאַבע פון 1586 יאָר, וועלכע איז אָפּגעדרוקט אויף ווייסרוסיש אין ווילנע). דער ערשטער פונקט זאָגט, אַז אַלע בירגער פון דער מלוכה, אויך די פרעמדלענדישע, דאַרפן ווערן געמשפּט אומאָפּהענגיק פון זייער שטאַנד און לאַגע לויט דיזעלביקע געזעצן, וואָס זיינען פעסטגעשטעלט אינם סטאַטוט, און דער גרויספירשט דאַרף געבן אַ שבועה, אַז ער וועט בלייבן טריי די געזעצן, ד. ה. ער וועט האַנדלען נאָך זיי און וועט זיי ניט ענדערן. דאָס באַווייזט, אַז שוין אין יענע צייטן האָט אין ווייסרוסלאַנד דאָס געזעץ ניט געמאַכט קיין אונטערשייד צווישן אָרים און רייך, קריסט און ייד, איינגעבוירענער און אויסלענדער. אינם צווייטן פונקט פונם סטאַטוט זאָגט זיך: דער גרויספירשט דאַרף געבן אַ שבועה, אַז קיינער טאָר ניט באַשטראָפט ווערן פאַר מאַיעסטעט=באַליידיקונג (ד. ה. פאַרן באַליידיקן דעם גרויספירשט) אונטער די אויגן מיט ווערטער. דאָס זיינען אייגנטלעך די אמתע יסודות פון איצטיקן קאָנסטיטוציאָנאַליזם, אויף וועלכע ס'זיינען

געבויט דאָס רוב איצטיקע קאָנסטיטוציאָנעלע מלוכות.

די ווייסרוסן האָבן אויסגענוצט זייער אָנפירנדיקע לאַגע אין ליטווישן גרויספירשטנטום כּדי צו אַנטוויקלען זייער קולטור בכלל און זייער ליטעראַ־טור בפרט. די העכסטע אויפבליאונג האָט די ווייסרוסישע ליטעראַטור דערגרייכט אין 16־טן יאָרהונדערט („די גאָלדענע צייט"), דאַן איז ביי די ווייסרוסן געווען אַזאַ גרויס באַדערפעניש אין אַ בוך, אַז נאָך אין 1491 יאָר דרוקט זיך פאַר זיי אין קראַקאָווער דרוקעריי פון שווייפאָלט־פיאָל אַ גאַנצע ריי הייליקע ביכער אויף דער קירכלעך־סלאַווישער שפּראַך מיט ווייסרוסישע אָנמערקונגען, און אין 1517 הייבט אָן דער דאָקטאָר פון מעדיצין און טעאָלאָגיע, פראַנציסק סקאַרייִנאַ (געבאָרן אין פּאָלאָצק), צו דרוקן אין פּראָג (אין טשעכיע) זיין ווייסרוסישע איבערזעצונג פון דער ביבל.

די ווייסרוסישע ביבל — איז די דריטע ביבל נאָך דער דייטשער, וועלכע ס'האָט איבערזעצט לוטער, וועלכע איז אַרויסגעגעבן געוואָרן אויף אַ לע־בעדיקער פאָלקס־שפּראַך (די צווייטע איז געווען די טשעכישע ביבל פון 1506 יאָר).

אין 1525 יאָר האָט דער זעלביקער סקאַרייִנאַ געגרינדעט די ערשטע ווייסרוסישע דרוקעריי אין ווילנע — דאָס איז געווען די ערשטע דרוקעריי ניט נאָר פאַר דעם ליטווישן גרויספירשטנטום, נאָר אויך פאַר אַלע מזרחדיקע סלאַוון. די גרינדער פון דער ערשטער דרוקעריי אין מאָסקווע איוואַן פעאָדאָ־ראָוו און פעטער מסטיסלאַוועץ (דער לעצטער שטאַמט פון דער ווייסרוסישער שטאָט מסטיסלאַוול), וואָס זייער דרוקעריי האָט דאָס פאָלק פּאָגראָמירט, זענ־דיק אין איר אַ פּראָדוקט פונם גיהנום (דאָס באַווייזט דעם דעמאָלטיקן קולטור־צושטאַנד פון מאָסקווע), זיינען געווען שילער פון ווייסרוס סקאַרייִנאַ. צום סוף פון 16־טן יאָרהונדערט זיינען שוין פאַראַן אין ווייסרוסלאַנד צענדליקער דרו־קערייען; ס'זיינען געווען דרוקרייען ניט נאָר אין די גרויסע צענטערס, נאָר אויך אין קליינע שטעטלעך, ווי למשל אין יעוויע (די צווייטע סטאַנציע פון ווילנע נאָך לאַנדוואָראָווע), אין קלויסטערס (מאָנאַסטירן), (ווי למשל אין סופּראַסל), אין די הייפן פון אייניקע לאַנדבאַזיצער (למשל, אין נ.סווייזש, ביים גוטבאַזיצער ראַדזיוויל), וועלכע זיינען נאָך דעמאָלט ניט געווען פאַרפרעמדט פון זייער פאָלק און האָבן געאַרבעט פאַר זיין קולטור. אויף אַזאַ אופן איז באַשאַפן געוואָרן די פאַר יענער צייט אומגעהייער רייכע אַלטע ווייסרוסישע ליטעראַטור.

פון דער „גאָלדענער צייט" זיינען אונז געבליבן אומגעהייער רייכע אַרכיוון פון ווייסרוסישע מלוכה־אַקטן, דעקרעטן פון די מלכים, געריכטסרע־זאָלוציעס א. אַז. וו. די עלטסטע אַקטן, וואָס זיינען געשריבן אין ווייסרוסיש— שטאַמען נאָך פונם 13־טן יאָרהונדערט (דאָס זיינען האַנדלס־אָפּמאַכן פון סמאָ־לענסק מיט פּאָלאָצק און ריגע), אָבער דערהויפּט זיינען געבליבן אַ סך אַקטן פון 15־טן, 16־טן און 17־טן יאָרהונדערט.

צום סוף פון 16־טן יאָרהונדערט — דאָס איז נאָך געווען אינדערצייט פון דער העכסטער אויפבליאונג פון דער ווייסרוסישער נאַציאָנאַלער קולטור—

איז פאָרגעקומען אַ געשעעניש, וואָס האָט געבראַכט צו שעדלעכע רעזולטאַטן פאַר די ווייסרוסן: דאָס ליטווישע גרויספירשטנטום האָט ניט קוקנדיק אויף דעם ווידערשטאַנד פון דער ווייסרוסישער אינטעליגענץ, געשלאָסן אַ פאַרבאַנד מיט פוילן — די אַזוי גערופענע לובלינער אוניע (אין 1569 י.), לויט וועלכער ביידע מלוכות האָבן זיך געדאַרפט צונויפגיסן אין איינע.

אַזוי ווי אין יענער צייט האָט אין פוילן די שליאַכטע (דער העכערער קלאַס באַפעלקערונג, דער אַדל) געהאַט זייער ברייטע רעכט (דאָס רעכט צו קלייבן אַ קיניג, דאָס ליבערום־וועטאָ, ד. ה. דאָס רעכט פון יעדער דעפוטאַט פון סיים צו פאַרהאַלטן מיט זיין שטים — אַ באַשלוס פון סיים: אויב אַ דעפוטאַט פון סיים פלעגט צו אַ וואָסער ס׳איז באַשלוס פון סיים זאָגן; „איך ערלויב ניט", פלעגט דער באַשלוס ווערן בטל א. אַז. וו.), און אין ווייסרוסלאַנד און ליטע זיינען די רעכט פון דער שליאַכטע אין פאַרגלייך מיט די רעכט פון די געבאָרענע גרויספירשטן געווען באַגרעניצטע, דעריבער האָט די ווייסרוסישע שליאַכטע געשטרעבט צו דערגרייכן די זעלביקע רעכט, וואָס די פוילישע האָט געהאַט. צוליב דעם האָט זי אָנגעהויבן אָנצונעמען דעם קאַטוילישן גלויבן (ביז יענער צייט האָט אין ווייסרוסלאַנד געהערשט די „פראַוואָסלאַוונע" רעליגיע, וואָס איז איבערגעגאַנגען פון וויזאַנטיע), איז געוואָרן פרעמד צו איר שפראַך און אָנגעהויבן ריידן פויליש. און האָט אינגאַנצן איבערגעריסן מיט איר אייגענעם פאָלק, וואָס זיינע ברייטע מאַסן זיינען געבליבן טריי צו דער ווייסרוסישער שפראַך, צו די אייגענע מנהגים א. אַז. וו.

אין 1697 יאָר האָט די ווייסרוסישע שליאַכטע, וועלכע איז אינגאַנצן אַוועק פון איר פאָלק, געענדערט דאָס געזעץ, לויט וועלכן די אָפיציעלע שפראַך פון ליטווישן גרויספירשטנטום איז געווען ווייסרוסיש, און האָט זי פאַרביטן מיט דער פוילישער שפראַך. אין דערזעלביקער צייט פלאַקערט אין ווייסרוסלאַנד אויף אַ שטרייט צווישן די רעכטגלויביקע (פראַוואָסלאַוונע) און די קאַטוילן, וועלכער כאַפּט אַרום אַ סך לעבעדיקע קרעפטן פון פאָלק. די פאַרפוילישונג פון דער שליאַכטע, די פאַרפוילישונג פון דער אַדמיניסטראַציע, די איינפירונג פון דער פוילישער שפראַך — אַלס אַ מלוכה־שפראַך, דערצו נאָך— דער רעליגיעזער קאַמף—דאָס אַלץ האָט געבראַכט צום אונטערגאַנג פון דער ווייסרוסישער קולטור, פון דער ווייסרוסישער ליטעראַטור און פון דער ווייסרוסישער מלוכה־אידעע, און די שווערע פאַנשטשיזנע האָט ניט דערלאָזט אַרויסצוטרעטן אויף דער אַרענע פונם קולטורעלן לעבן די אונטערדריקטע מאַסן — פויערים, ביי וועלכע זייער נאַציאָנאַליטעט און שפראַך זיינען געבליבן אומבאַרירט.

אָט אין אַזאַ לאַגע זיינען געווען די ווייסרוסן, בעת פוילן איז געפאַלן. ביי דער פונאַנדערטיילונג פון דער פוילישער מלוכה צום סוף פונם 18־טן יאָרהונדערט צווישן רוסלאַנד, פרייסן און עסטרייך, האָט רוסלאַנד באַקומען גאַנץ ווייסרוסלאַנד. אָבער דער גורל פון די ווייסרוסן איז דערביי ניט געוואָרן בעסער, נאָר אפשר נאָך ערגער. צו די אַלטע אונטערדריקער זיינען

צוגעקומען נייע... שטרעבנדיק צונויפצוגיסן דאָס ווייסרוסישע פאָלק מיטן גרויסרוסישן, האָט די רוסישע רעגירונג באַשלאָסן קודם־כּל צו פאַרטיליקן אַלץ, וואָס עס קען שטערן דער רוסישער ווירקונג צו באַקומען די אייבערהאַנט. אין די דרייסיקער יאָרן פונ'ם פאַרגאַנגענעם יאָרהונדערט האָט די רוסישע רעגירונג פאָרגענומען אַ גאַנצע ריי פון אַזוינע טריט, ווי דאָס פאַרמאַכן פון דעם ווילנער אוניווערסיטעט, צווינגען מיט גוואַלד אָנצונעמען דעם פראַוואָסלאַוונעם גלויבן אַלע ווייסרוסן פונם אוניאַטישן גלויבן (אַ מין פאַראייניקונג פון קאַטוילישן מיטן פראַוואָסלאַוונעם גלויבן), וועלכן מע האָט דעמאָלט באַטראַכט, ווי „אַפּויערשן גלויבן", וואָס געברויכט אין זיינע קלויסטערס די ווייסרוסישע שפראַך, א. אַז. וו.

ניט קוקנדיק אויף דאָס, וואָס אין רוסלאַנד איז דער יאָך פון דער פאַנשטשיזנע געווען נאָך אַ שווערערער, ניט געקוקט אויף דאָס, וואָס די רעגירונג האָט זיך מיט אַלע כּוחות געמיט צו פאַרוואַנדלען די ווייסרוסישע פּויערים — אין רוסישע, איז דאָס נאַציאָנאַלע געפיל אינם פאָלק ניט אָפּגעשטאָרבן. פון צייט צו צייט פלעגן זיך באַווייזן פאָלקס־דיכטער, וועלכע פלעגן אויף דער מוטערשפּראַך באַזינגען דעם ביטערן גורל פון זייער פאָלק און פלעגן אים רופן צום קאַמף פאַר פרייהייט (למשל, פאַווליוק באַגריים, קאָסטוס קאַלינאָווסקי א. א.). כּדי ניט צו דערלאָזן, אַז דידאָזיקע באַוועגונג זאָל זיך צעוואַקסן, האָט די רוסישע רעגירונג אין 1865 י. פאַרווערט צו דרוקן וועלכע ס'איז ביכלעך אין דער ווייסרוסישער שפּראַך, האָט אינגאַנצן אַרויסגעוואָרפן די ווייסרוסישע שפראַך פון דער שול און האָט געצוואונגען די ווייסרוסישע קינדער צו לערנען אַלף—בית אויף דער פרעמדער אומפאַרשטענדלעכער רוסישער שפראַך. דאָס אַלץ האָט, פאַרשטייט זיך, מיט גוואַלד געשטערט דער ווידעראויפלעבונג פון די ווייסרוסן, דאָס האָט אָבער ניט געקאָנט באַזייטיקן דאָס, וואָס איז היסטאָריש אומפאַרמיידלעך: אַ לעבעדיק פאָלק קען מען ניט דערהרגענען, מע קען ניט פאַרענדערן זיין נשמה, און ווי שווער עס זאָל ניט זיין די אונטערדריקונג, מוז אַ פאָלק, וואָס האָט אַמאָל געלעבט אַן אומאָפּהענגיק לעבן, וואָס האָט אַמאָל געהאַט אַ הויכע קולטור, פריער אָדער שפּעטער ווידער אויפלעבן, זיך באַנייען. און דאָס ווייסרוסישע פאָלק האָט אויפגעלעבט.

* * *

דער שטח, וואָס דאָס איצטיקע ווייסרוסלאַנד פאַרנעמט, דערגרייכט ביז 300.000 קוו. וויאָרסט. ער איז אַלזאָ גרעסער פאַרן שטח פונם עטנאָגראַפישן פּוילן, בולגאַריע, רומעניע, גריכנלאַנד, סערביע, בעלגיע, די שווייץ און די ערשטע בעסטע פון די נייע מדינות, אַחוץ אוקראַינע, וועלכע איז אַ סך גרעסער פון ווייסרוסלאַנד. אַ גענויען בילד פונם שטח, וואָס איז באַזעצט מיט ווייסרוסן גיבן אונז פאָלגנדיקע צאָלן (למשל די רוסישע גובערניעס):

ווילנער גובערניע (די קרייזן: אַ העלפט ווילנער, אַ טייל טראָקער, אַ העלפט סווענציאַנער, ווילייקער, דיסנער, לידער, אָשמענער — — 1.736.700

וויטעבסקער גוב. (קרייזן: וויטעבסקער, וועליזשער, האָראָדאָקער, דריסנער, לעפּעלסקער, נעוועלער, פּאָלאָצקער, אַ טייל סעבעזשער) — 1.243.400
מאָהלעווער גוב. (די גאַנצע) — — — — — — — — — 4.461.500
מינסקער גוב. (די גאַנצע) — — — — — — — — — 2.498.900
גראָדנער גוב. (די גאַנצע, אַחוץ בריסקער קרייז און טיילן פון ביאַליסטאָקער און בעלסקער — — — — — — — — — — 1.165.000
סמאָלענסקער גוב. (קרייזן: סמאָלענסקער, בעלסקער, דאָראָגאָבוזשער, יעלנינער. קראַסנער, פּאָרעטשער, ראָסלאַוולער) — — — — 1.251.000
טשערניגאָווער גוב. (קרייזן: גאָראָדניאַנער, מגלינער, נאָוואָראָדסעווערסקער, נאָוואָזיבקאָווער, סטאַראָדובער און סוראַזשער) — — 1.294.300
אַחוצדעם געפינען זיך די ווייסרוסן אַריין אין די פּאָלגנדיקע שכנותדיקע גוב.

קאַלוגער — — — — — — — — — —	41.100
קאָוונער — — — — — — — — — —	82.400
קורלענדער — — — — — — — — —	21.800
אָרלאָווער — — — — — — — — — —	38.400
פּסקאָווער — — — — — — — — — —	42.400
סוואַלקער — — — — — — — — —	188.100
טווערער — — — — — — — — — —	125.000

בסך-הכל דערגרייכט לויט דער ציילונג פון 1914 יאָר די צאָל ווייסרוסן ביז צוועלף מיט אַ פערטל מיליאָן.

די היסטאָרישע באַדינגונגען האָבן געבראַכט דאָס ווייסרוסישע פּאָלק צו דעם, — אַז אינם מאָמענט פונם איבערגאַנג פון ווייסרוסלאַנד אונטער דער הערשאַפט פון רוסלאַנד — זיינען געווען ווייסרוסיש כמעט בלויז די פּויערים-מאַסע און דאָס קליינבירגערטום (ד. ה. די קליינע קרעמער און בעל-מלאכות) פון די ווייסרוסישע שטעט און שטעטלעך. די ווייסרוסן, וועלכע זיינען געווען אַראָפּגעדריקט כמעט ביז צו איין — נידעריקסטן — געזעלשאַפטלעכן שטאַנד, זיינען ניט געווען באַקאַנט מיט קיין אַנדער מין אַרבעט, אַחוץ דער ערד-אַרבעט — און דאָס אויף פרעמדער ערד, וועלכע האָט געהערט אָדער דעם אַדל, אָדער דער מלוכה; אַזוי ווי זיי זיינען געווען צוגעפּעסטיקט צו דער ערד, האָבן זיי ניט געקענט אַריבערוואַנדערן אין די שטעט צו באַקומען דאָרטן בילדונג און אַנדערע אַרבעטסמיטלען. אָן אַן אייגענער אינטעליגענץ, וועלכע איז דער אינטעלעקט פון יעדער פאָלק, אָן אַן אייגענער נאַציאָנאַלער שול, און בכלל אָן אַ שול, אָן אייגענער ערד, פירט די ווייסרוסישע פּויערים-מאַסע אין משך פון אַ סך, אַ סך יאָרן אַ נעבעכדיק לעבן — ביז דעם מאָמענט, ווען ס'איז בטל געוואָרן די פּאַנשטשיזנע.

הגם די פּויערים האָבן דעמאָלט באַקומען זייער ווייניק ערד: די צאָל ווייסרוסן פּויערים האָט צו יענער צייט אויסגעמאַכט 76% פון דער גאַנצער באַפעלקערונג פון ווייסרוסלאַנד, און זיי האָבן באַקומען בלויז 47% פון דער ערד, און דאָס — די ערגסטע און סאַמע [אומפּרוכטבאַרסטע, דאָך איז דאַן

דאָס ווייסרוסישע פויערטום אַראָפּ פונם טויטן פונקט. אַדאַנק דעם, וואָס ס׳איז בטל געוואָרן די צוואַנג־אַרבעט פאַר די גוטסבאַזיצער, האָט דער וואוילשטאַנד פון די ווייס־רוסישע פויערים, געגומען וואַקסן ד. ה. זיי האָבן גענומען ווערן רייכער. ווען ס׳איז געווען ענג אויף דער ערד (און דאָס האָט זיך געגעבן צו פילן שוין ביים צווייטן דור — נאָך די פאַמיליען־צעטיילונגען), יענער איז אָדער אַוועק אין שטאָט אַריין, אָדער ער האָט זיך אין דאָרף גופא פאַרנומען מיט פויערים־מלאכות. ביז דער לעצ־טער צייט איז אין די ווייסרוסישע דערפער געווען גאַנץ שטאַרק אַנטוויקלט וועבעריי (לייוונט, וואָל), אָבער אין דער לעצטער צייט איז דערדאָזיקער מין דאָרף־מלאכה אַרויסגעשטופט געוואָרן דורך די פאַבריק־פּראָדוקציע; דערנאָך איז צווישן די פויערים אויך שטאַרק פאַרשפּרייט — טעפעריי, פאַרשיידענע האָלץ־אַרבעט, ווי שיסעלעך, לעפל, טעלער און אַנדערע הילצערנע כלים, טאָ־קעריי, פלעכטן פון קערב, אויסאַרבעטונג פון אַלץ, וואָס ס׳איז נייטיק אין דער דאָרפישער באַלעבאַטישקייט, אַפילו פון איינפאַכע ערד־אַרבעט־מאַשינעס, ווי דרעש־מאַשינעס, מאַשינעס צו שניידן שטרוי, און אַנד.

(סוף קומט)

דאָס ווייסרוסישע פויערטום איז שוין איצטער עקאָנאָמיש זעלבשטענדיק פון פריץ און אינגאַנצן אומאָפּהענגיק; די פויערישע יוגנט וואַקסט אין אַן אַטמאָספער פון פערזענלעכער פרייהייט; זי שטרעבט צו בילדונג און דרינגט אַפילו אַמאָל אַריין (הגם זייער זעלטן) אין אוניווערסיטעט. דאָס אַלץ העלפט מיט, אַז אין די פויערים־מאַסן זאָל אויפוואַכן דער געדאַנק, אַז זייער לאַגע איז אין אַ גרויסער מאָס אָפּהענגיק דערפון, וואָס פאַר אַ פּאָליטישע אָרדענונג ס'איז אַיינגעשטעלט אין לאַנד, אַז זיי קענען ניט בלייבן גלייכגילטיק צו דעם, וואָס פאַר אַ רעגירונג באַלעבאַטעוועט איבערן לאַנד און ווי זי באַלעבאַטעוועט. די פויערים־מאַסן הייבן שוין אָן צו פאַרשטיין, אַז זיי זיינען פאַראינטערעסירט, אַז אין לאַנד זאָלן אַיינגעפירט ווערן אַזאַ פּאָליטישע אָרדענונג, אַזוינע נייע געזעצן, וואָס זאָלן זיי פאַרזיכערן אַ בעסערן און דערטרעגלעכערן לעבן, אין די פויערים־מאַסן הייבט ביסלעכווייז אָן אויפצוואַכן דער פּאָליטישער געדאַנק. דער בעסטער באַווייז דערצו איז דער 1905 יאָר.

די ווייסרוסישע פויערים פירן דורך אַ גאַנצע ריי פעסט אָרגאַניזירטע און ביזן סוף אויסגעהאַלטענע שטרייקן, אין וועלכע זיי ווייזן אַרויס אַ זעלטענע איינהייט און סאָלידאַרישקייט. דורך די דאָזיקע שטרייקן דערשלאָגט זיך דאָס ווייסרוסישע פויערטום אַ סך ערנסטע הנחות פון די גוטבאַזיצער און האַלט איין די דאָזיקע הנחות אויך דאַן, ווען אין רוסלאַנד איז נאָך דער רעוואָלוציע אָנגעקומען די בייזע רעאַקציע. אין קאַמף פאַר פּאָליטישער פרייהייט גייט ווייסרוסלאַנד האַנט ביי האַנט מיט די אַנטוויקלטסטע און קולטורעלסטע געביטן פון געוועזענעם רוסלאַנד.

צו דערזעלביקער צייט באַמערקן מיר ביי די ווייסרוסן אַ מעכטיקע שטרעמונג צו נאַציאָנאַלער אויפלעבונג. די דאָזיקע באַוועגונג איז געווען צוגעגרייט פון איין זייט — דורך דער פאַרבעסערטער עקאָנאָמישער און רעכטלעכער לאַגע פון די פויערים. ווייל, כל־זמן ס'בלייבן ניט באַפרידיקט די איינפאַכסטע עלעמענטאַרע עקאָנאָמישע באַדערפענישן, איז שווער צו טראַכטן און טרוימען וועגן אַ פרייער אומגעשטערטער אַנטוויקלונג פון דער נאַציאָנאַלער קולטור, פון אַ פרייען זעלבשטענדיקן לעבן אַלס אַ באַזונדער נאַציע א. אַז. וו. פון דער צווייטער זייט איז די דאָזיקע באַוועגונג צוגעגרייט געוואָרן — דורך דער נאַציאָנאַלער אויפקלערונגס־אַרבעט, וועלכע ס'האָט געפּרובט דורכפירן דאָס קליינע הייפל ווייסרוסישע אינטעליגענץ אין משך פון 19־טן יאָרהונדערט. אונטער דער ווירקונג פון די רעוואָלוציאָנערע אידעען פון מערב־

אייראָפּע (אָנהייבנדיק פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציע) האָבן זיך אין די קולטורעלערע שיכטן פון דער ווייסרוסישער באַפעלקערונג גענומען אַנטוויקלען דעמאָקראַטישע אידעען און אַן אינטערעס צו די פאָלקסמאַסן; און אַזוי ווי דידאָזיקע פאָלקסמאַסן זיינען געווען ווייסרוסישע, אַזוי ווי זייער שפּראַך איז געווען — די ווייסרוסישע, זיינען אָט די ערשטע דעמאָקראַטן געווען געצוואונגען צו ריידן מיט דידאָזיקע מאַסן, זיך ווענדן צו זיי, ערקלערן זיי זייערע אידעען אויף ווייסרוסיש. שוין אין דער ערשטער העלפט פון 19-טן יאָרהונדערט באַווייזט זיך דער פּאָעט-ראָמאַנטיק באַרשטשעווסקי, אַן אָרימער שליאַכטיטש פון וויטעבסקער גוב. נאָך אים גייט אַ גאַנצע ריי מער אָדער ווייניקער טאַלאַנטפולע דיכטער — אינטעליגענטן (רייבינסקי, טשעטשאָט, דונין — מאַרצינקעוויטש, ווערִיגאָ — דאַרעווסקי, קאָראָטיינסקי א. א.) און רעוואָלוציאָנערע טוער מיט קאָנסטאַנטין קאַלינאָווסקי אין דער שפּיץ. דער לעצטער האָט אין זיינע ווייסרוסישע אויפרופן גערופן דאָס פאָלק צום קאַמף מיט דער רוסישער מאַכט. ער איז אומגעקומען דורך טויט-שטראָף אין ווילנע אין 1864 יאָר. דידאָזיקע רעוואָלוציאָנערע אַרויסטרעטונגען האָבן זייער באַאומרויִקט די רוסישע רעגירונג און זי האָט אָנגעהויבן אָנצונעמען קעגן די ווייסרוסן די שאַרפסטע מיטלען.

אין 1865 יאָר גיט זי אַרויס אַ דעקרעט, וועלכער פאַרווערט צו דרוקן ביכער אויף ווייסרוסיש (דערדאָזיקער דעקרעט איז בטל געוואָרן ערשט אין 1905 י.). צו דערזעלביקער צייט פאַרווערט זי ניט נאָר צו לערנען ווייסרוסיש, נאָר אַפילו צו ריידן צווישן זיך אויף ווייסרוסיש אין דער פאָלקס-שול און בכלל אין יעדער שול (דערדאָזיקער פאַרבאָט האָט פאַרלאָרן זיין קראַפט ערשט דאַן, ווען דער צאַריזם איז געפאַלן!). אָבער אָט די אַלע רעפּרעסיעס (אונטערדריקונגען) האָבן זייער ציל ניט דערגרייכט. דער באַרימטער ווייסרוסישער פאָלקס-דיכטער פר. באָגושעוויטש, וועלכער פלעגט שרייבן אונטערן פסעוודאָנים „מאַציי בוראַטשאָק", דרוקט אָפּ אין אויסלאַנד אַ זאַמלבוך לידער, וואָס טראָגן אַ שאַרפן נאַציאָנאַלן און סאָציאַלן כאַראַקטער — ד. ה. זיי ריידן וועגן די נייטן פון די ווייסרוסן אַלס פאָלק און פון דעם ווייסרוסישן פויערטום אַלס אונטערדריקטער קלאַס. „די ווייסרוסישע דודקע" האָט געהייסן דאָס זאַמלבוך, וואָס איז אַרויס אין אָנהייב פון די 90-ער יאָרן. אים טוען נאָך אַנדערע דיכטער. די ביכער, וועלכע מע ברענגט קיין ווייסרוסלאַנד אויף אַ געהיימען אופן, דרינגען אַריין טיף אין פאָלק, מע צעכאַפּט זיי, און אייניקע ווערק ווערן איבערגעגעבן פון מויל צו מויל אַפילו דורך מענטשן, וואָס קענען ניט לייענען.

די נייע פויערשע אינטעליגענץ — דאָס זיינען זין פון געוועזענע לייבקנעכט, וועלכע דרינגען אויך אַמאָל אַריין אין אוניווערסיטעט און בלייבן דאָך ביי זייער נאַציאָנאַלן באַוואוסטזיין און ביי דער פאָלקסשפּראַך, ניט קוקנדיק אויף דעם, וואָס די רוסיפיקאַטאָרישע שול באַמיט זיך מיט אַלע כוחות אויסצוראָטן סיי דאָס ערשטע, סיי דאָס צווייטע. און אַלץ אָפטער און אָפטער באַ-

געגענען מיר בײַ די ווײַסרוסישע מאַסן דעם אויסדרוק פון נאַציאָנאַלן באַוואוסטזיין.

אָבער אין אָנפאַנג איז די ווײַסרוסישע נאַציאָנאַלע באַוועגונג גאָרניט אָרגאַניזירט. אמת, אַלע ווײַסרוסישע טוער פאַראייניקט דאָס געמיינזאַמע געפיל פון ליבע צו זייער פאָלק, אָבער ס'האָט געפעלט דער געמיינזאַמער געדאַנק, וועלכער זאָל באַוואוסטזיניק און פלאַנמעסיק אָנפירן מיט דער טעטיקייט פון באַזונדערע פערזאָנען.

סײַ די אַרבעט פון די געזעלשאַפטלעכע און פּאָליטישע טוער, סײַ די אַרבעט פון די געלערנטע (פּראָפעסאָר דאָווּנאַר-זאַפּאָלסקי, פּראָפ. קאַרסקי, סאַפּונאָוו, עטנאָגראַף ראָמאַנאָוו, שיין, פעדעראָווסקי א. א.) האָט, פאַרשטייט זיך, געבראַכט פרוכט, ס'האָט אָבער געפעלט אַ פירער, וואָס זאָל זיי אַלעמען פאַראייניקן, וועלכער זאָל צונויפזאַמלען, און אָפּשפּיגלען אין זיין באַוואוסטזיין די געדאַנקען פון באַזונדערע ווײַסרוסן, וועלכער זאָל אַרויסרוקן אַזאַ מין פאָדערונג, וואָס דריקט אויס די וואונטשן פון יעדן ווײַסרוס באַזונדער און פאַראייניקט זיי אין איין געמיינזאַמען פאַרלאַנג פון גאַנצן פאָלק, וועלכער זאָל אָנווייזן דעם געמיינזאַמען וועג צו דעם געמיינזאַמען ציל.

אַזאַ מין פירער איז געוואָרן דער באַרימטער ווײַסרוסישער געלערנטער, אַרכעאָלאָג (פאָרשער פון אַלטערטום) און געזעלשאַפטלעכער טוער — איוואַן לוצקעוויטש (1881—1919). צום סוף פון די 90-ער יאָרן אָרגאַניזירט ער אין מינסק דעם ערשטן קרייזל פון דער ווײַסרוסישער יוגנט, דערנאָך פאָרט ער אַריבער אין פּעטערבורג שטודירן אין אוניווערסיטעט און שאַפט דאָרטן „אַ קרייזל פון ווײַסרוסישער פאָלקס-בילדונג“, און אין אַ קורצער צייט אַרום — די ערשטע פּאָליטישע פּאַרטיי „די ווײַסרוסישע רעוואָלוציאָנערע גראָמאַדע“ (אין 1903 י.), וועלכע איז אין אַ משך פון אַ סך יאָרן געווען דער צענטער פון דער ווײַסרוסישער באַוועגונג. און דערדאָזיקער צענטער איז טאַקע געשאַפן געוואָרן צו דער רעכטער צייט: איבער דער אַליינהערשנדיקער רוסישער רעגירונג האָבן זיך שוין געקליבן שווערע וואָלקנס, ס'האָט זיך שוין געפילט דאָס אָנקומען פון דער רעוואָלוציע (1905 י.), און די ווײַסרוסן האָבן, אונטער דער אָנפירונג פון זייער צענטער, זיך באַטייליקט אין דערדאָזיקער רעוואָלוציע באַוואוסטזיניק און אָרגאַניזירט. און צו דערזעלביקער צייט זיינען די ווײַסרוסישע מאַסן, קעמפנדיק האַנט בײַ האַנט מיט אַלע איבעריקע פעלקער פון גרויסן רוסלאַנד פאַר פרייהייט, געקומען צום באַוואוסטזיין פון זייערע באַזונדערע אייגנאַרטיקע אינטערעסן, פון זייער באַזונדערן אייגנאַרטיקן לעבנסשטייגער, ד. ה. זיי האָבן ערוואַכט אַלס באַזונדערע נאַציע.

די ווידעראויפלעבונג פונם ווײַסרוסישן פאָלק, אין ברייטן זין פון וואָרט, הייבט זיך טאַקע אָן פון דעם מאָמענט פון דער רעוואָלוציע פון 1905 י., בעת די פאָלקס-מאַסן זיינען געוואָרן אַריינגעצויגן אין דער באַוועגונג. פון יענער צייט אָן גייט זי אַלץ פאָראויס, שטרעבנדיק צו דער קולטור-נאַציאָנאַלער, פּאָליטישער און סאָציאַל-עקאָנאָמישער ווידעראויפלעבונג.

דאָס ערשטע געווינס פון דער רעוואָלוציע פון 1905 י. איז געווען די באַפרייאונג פונם געדרוקטן וואָרט דאַן איז אויך אָפּגעשאַפט געוואָרן דער פאַרבאָט צו דרוקן אויף ווייסרוסיש. אַחוץ דער רייכער אַגיטאַציע=ליטעראַטור פון דער רעוואָלוציאָנערערצייט, ווערן שוין אין 1906 י., אַ דאַנק דעם אויפטו פון דעמזעלביקן איוואַן לוצקעוויטש, געשאַפן צוויי לעגאַלע ווייסרוסישע צייטונגען „נאַשאַ דאָליאַ" און „נאַשאַ ניוואַ" אין ווילנע און אַ געזעלשאַפט אַרויסצוגעבן ביכער אונטערן נאָמען „אויך צו אונז אין פענסטער וועט אַריינשיינען די זון" — אין פעטערבורג; ס'ווערן געגרינדעט לערנגעזעלשאַפטן, יוגנט־אָרגאַניזאַציעס פון פויערים און אַרבעטער. ס'ווערט אָרגאַניזירט אַ ווייסרוסישער טעאַטער און אַ כאָר צוערשט אין ווילנע (אין 1910 יאָר), דערנאָך אין מינסק, פעטערבורג און אין אַנדערע שטעט, וואו ס'זיינען דאָ אוניווערסיטעטן, אויך אויף דער פּראָווינץ, ד. ה. אין די קלענערע שטעטלעך. די פּאָליטישע רעאַקציע שטופט אָפּ די פּאָליטישע אַרבעט אָן אַ זייט. דעם ערשטן אָרט פאַרנעמט די קולטורעלע אַרבעט. דאָס אויפגעוואַכטע דאָרף שטרעבט אַרויסצוזאָגן דאָס אַלץ, וואָס האָט זיך אין אַ משך פון הונדערטער יאָרן אָנגעקליבן אויפן האַרצן פונם פאָלק. און דאָס אַלץ גיסט זיך אויס אין אַ קינסטלערישער פאָרם אין די ווערק פון אָן אַ שיעור דיכטער און אַלערליי שרייבער, וואָס ווערן געדרוקט אין אַ גאַנצער ריי פעריאָדישע און אומפעריאָדישע אויסגאַבן („מאָלאָדאַיאַ בעלאַרוס", „לוטשינקאַ" „בעלאַרוס" א. א. די אויבנדערמאָנטע „נאַשאַ ניוואַ" איז דער אָנגעזעענער צענטער פון דערדאָזיקער אַרבעט, אָנהייבנדיק פון 1906 ביז 1915 יאָר.

די וועלט=מלחמה האָט זיך אין דעם ערשטן מאָמענט אָפּגערופן זייער שלעכט אויף דער ווייסרוסישער באַוועגונג. דאָס געדרוקטע וואָרט איז געווען דערשטיקט דורך מיליטערישע צענזור. אַ סך טוער מוזן אַריינטרעטן אין מיליטער, צווישן זיי אייניקע גרויסע דיכטער, ווי יאַנקאָ קופּאַלאַ און קאָלאָס, איינער פון די עלטסטע טוער פון דער באַנייאונג — אַלעקסאַנדער וולאַסאָוו און אַנדערע. ביים אָפּטרעטן פון דעם רוסישן מיליטער פון מערב=ווייסרוסלאַנד מוזן איבערוואַנדערן אויף מזרח העכער אַ מיליאָן ווייסרוסן פון גראָדנער און פון מערבדיקן טייל פון ווילנער גוב. ווייסרוסלאַנד איז געוואָרן צעשפּאָלטן דורך דעם מיליטערישן פראָנט און איז אין אַ משך פון אַ סך יאָרן אויסגעשטאַנען אַלע צרות פון דער מלחמה.

אָבער ניטאָ קיין צרה אָן אַ נחמה. די דייטשע אָקופּאַציע=מאַכט, וועלכע איז גאָרניט געווען פאַראינטערעסירט צו אונטערדריקן די ווייסרוסן, האָט אינם מערבדיקן טייל פון ווייסרוסלאַנד (גראָדנער און ווילנער גוב.) אָפיציעל אָנערקענט די גלייכבאַרעכטיקונג פון דער ווייסרוסישער שפּראַך מיט אַלע איבעריקע שפּראַכן פון דעם קאַנט (ליטוויש, פּויליש, יידיש), און האָט גראָד פאַרווערט צו באַנוצן די רוסישע שפּראַך אינם עפנטלעכן לעבן און אין דער פּרעסע. און אָט, אַדאַנק דער מי פון אַ קליינער גרופּע ווילנער ווייסרוסישע טוער מיט איוואַן לוצקעוויטש און „ציאַטקאָ" (דער פסעוודאָנים פון אַלאיזע

קיררייס, געב. פאַשקעוויטש) בראש, ווערן שוין אין נאָוועמבער 1915 יאָר געשאַפן אַ ריי ווייסרוסישע פאָלקס=שולן און לערער=קורסן און צום סוף פון דער דייטשער אָקופּאַציע געפינען מיר שוין אין מערב=ווייסרוסלאַנד 953 ווייסרוסישע פאָלקס=שולן, אַ לערער=סעמינאַר אין סוויסלאָטש (גראָדנער גוב.) און צולעצט אויך אַ ווייסרוסישע גימנאַזיע אין ווילנע, שוין ניט ריידנדיק וועגן אַ גאַנצער מאַסע נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס, קולטורעלע און עקאָנאָמישע.

אין דער זעלביקער צייט הייבט זיך אויף אין מזרח ווייסרוסלאַנד אַ שטאַרקע ווייסרוסישע באַוועגונג פאַר דער פולקומער באַפרייאונג פון די ווייסרוסן און פאַר דער ווידעראויפבויאונג פון ווייסרוסלאַנד אַלס אַ זעלבסשטענדיקע און זומאָפּהענגיקע מלוכה. אין רוסלאַנד איז דאַן געפאַלן דער צאַריזם. דאָס גאַנצע לאַנד האָט פרייער אָפּגעאָטעמט. ס'האָבן פרייער אָפּגעאָטעמט אויך די קלענערע פעלקער, די אַזוי גערופענע „נאַציאָנאַלע מינדערהייט“, וועמען דער צאַריזם האָט געדריקט און געשטיקט מיט אַן אײַזערנעם פויסט. דאָס באַפרייטע רוסלאַנד האָט פייערלעך ערקלערט דאָס „זעלבסטבאַשטימונג“ פון די פעלקער, ד. ה. אַ יעדעס איינציק פאָלק, וואָס באַוואוינט רוסלאַנד, איז אינגאַנצן פריי אײַנצואָרדענען זיין לעבן אַזוי, ווי עס געפינט פאַר בעסער, צוועקמעסיקער און באַקוועמער. צוזאַמען מיט דער אויפמונטערונג פון גאַנצן לאַנד זיינען אויך אויפגעמונטערט געוואָרן צו אַ נייעם לעבן די אונטערדריקטע און אונטעריאָכטע ווייסרוסן. ס'זיינען אָרגאַניזירט געוואָרן אַ גאַנצע ריי ווייסרוסישע צוזאַמענפאָרן. אויף איינעם פון זיי האָבן אָנטייל גענומען ביז 2000 דעלעגאַטן. אויף דידאָזיקע צוזאַמענפאָרן זיינען קלאָר און דייטלעך אויסגעדריקט און פאָרמולירט געוואָרן די פאָרלאַנגען און פאָדערונגען פון די ווייסרוסן. די ווייטגייענדיקסטע פון דידאָזיקע פאָדערונגען איז — ווייסרוסלאַנד, אַלס זעלבשטענדיקע און אומאָפּהענגיקע מלוכה.

אַ קורצער איבערזיכט פון דער קולטורעלער אַנטוויקלונג פון די ווייסרוסן ביז היינטיקן טאָג בייווייזן אונז, אַז די ווייסרוסן זיינען שוין דערוואַקסן צו אַ פרייען און זעלבשטענדיקן נאַציאָנאַלן לעבן.

דער בעסטער סימן פון דעם קולטורעלן צושטאַנד פון אַ פאָלק, דער ווייזער פון זיין גייסטיקער רייכקייט און שאַפערישער קראַפט — איז זיין ליטעראַטור. ריידנדיק וועגן דער ווייסרוסישער ליטעראַטור, וועלן מיר זיך ניט אָפּשטעלן אויף די ערשטע ליטעראַרישע פרובן אויף דער ווייסרוסישער שפּראַך אין משך פון 19=טן יאָרהונדערט, ווי למשל, די דידאַקטישע ווערק פון באַרטשעווסקי, רייבינסקי, טשעטשאָטאַ. זיי זיינען צו ווייניק קינסטלעריש, מע זאָל זיי קענען פאַררעכענען פאַר אמתער ליטעראַטור. די אמתע קינסטלערישע ליטעראַטור הייבט זיך אָן פון דונין—מאַרצינקעוויטשן (אינמיטן פון 19=טן יאָרהונדערט). דידאָזיקע ליטעראַטור איז צוערשט באַשטאַנען פון קינסטלערישע איבערדערציילונגען פונם פאָלקסלעבן, פאָלקס=מנהגים און לעגענדעס. אָבער וואָס ווייטער זי אַנטוויקלט זיך, אַלץ מער און שפּעטער הייבט זי זיך זוכן נייע צילן, נייע טעמען. שוין באָגושעוויטש (מאַצ בוראַטשאָק) טראָגט אַריין

אין דער ליטעראַטור אַ סאָציאַלן און באַוואוסטזיניק־נאַציאָנאַלן עלעמענט. שײַן קאָרוס קאַהאַנעץ (קאַזימיר קאָסטראָוויצקי, געשטאָרבן אין 1918) שילדערט פון דער שײַנער פאַרגאַנגענהייט פון ווײַסרוסלאַנד, נאָך אים קומט „ציאטקאָ" (אַ איזע קײַרייס, געשטאָרבן אין 1916 י.) און גיט איבער אין אירע ווערק דעם הייסן אָטעם פון דער רעוואָלוציע פון 1905 י. דער דיכטער פונם ווײַס־רוסישן דאָרף, יאַקוב קאָלאָס (קאָנסטאַנטין מיצקעוויטש, געב. אין 1532 י.) זוכט שענקייט אין די גרינע ווײַסרוסישע דערפלעך און גיט אַ פולן אוממיטל־באַרן אויסדרוק פון דער נשמה פון דעם ווײַסרוסישן ערד־אַרבעטער. ציטקאָ האַרני (דמיטרי זשולפּאָוויטש, אַ געוועזענער פּאָרזיצער פון דער רעגירונג פון ראַטן־ווײַסרוסלאַנד, געב. אין 1887 י.) שפּיגלט אָפּ אין זײַנע ווערק די פּסיכאָלאָגיע פון דעם ווײַסרוסישן אַרבעטער, יאַסאַקאַר (שמואל פּלאַווניק, אַ ווײַסרוסישער ייִד, געב. אין 1886 י.) דריקט אויס אין ליטער און פּראָזע פאַרשיידענע מיסטישע שטימונגען, אַלעס האָרון (אַלעקס אַנדער פּרושינסקי 1887 1920) באַצויבערט מיט דער מוזיק פון זײַנע לידער. צולעצט לײַכטן אויף אין דער לאַנגער שורה דיכטער פון דער ווידעראויפלעבונג צוויי שטערן: יאַנקאַ קופּאַלע (איוואַן לוצעוויטש, געב. אין 1882 י.) — דער אמתער נביא פון דער ווײַסרוסישער נאַציאָנאַלער אידעע, וועלכער פאַרטײַפט די דאָזיקע אידעע ביז אַלגעמיין מענטשלעכע יסודות און „דער זינגער פון רײַנער שענקייט" מאַקסים באָגדאַנאָוויטש (1892—1917). צוגלײַך דערמיט אַנטוויקלט זיך די קינסטלערישע פּראָזע, די קלײנע דערציילונגען פון טאַראַס גושטשאַ (אַ צווייטער פּסעוודאָנים פון פ. מיצקעוויטש, וועלכע באַצויבערן מיט זייער אײנפאַכקייט *). די ווערק פון יאַדוויגין ש. (אַנטאָן לעוויצקי), וואָס אין דער אַ יפּריכטיקייט פונם געפיל האָבן זיי קײן גלײַכן ניט, די דערציילונגען פון ביאַדוליא, וועלכע זײַנען דורכגעדרונגען מיט טיפער שטימונג און געפיל, די קינסטלעריש באַאַרבעטע פאָלק־לעגענדן פון וולאַסט, די שילדערונגען פונם פאָלקס־לעבן פון יאַזעפּ ליאַסיק א. א. לסוף די ווערק פון מאַקסים האַרעצקי, דעם שאַפער פון דעם ווײַסרוסישן ראָמאַן, וועלכער ברענגט צו אויסדרוק די אידעאָלאָגיע פון דער נייער פאָלקס־אינטעליגענץ. ס'ווערט אויך געשאַפן אַ ווײַסרוסישע דראַמע און קאָמעדיע, און די ווערק פון קופּאַלאַ, אַלעכנאָוויטש, האַלובאָק, אַלעס האָרון (פאַר קינדער) און פון אַנדערע לייגן דעם פונדאַמענט פונם ווײַסרוסישן נאַציאָנאַלן טעאַטער, וועלכער פאַרנעמט אינם האַרץ פון ווײַסרוסלאַנד — אין מינסק — דעם ערשטן אָרט צווישן די טעאַטערן פון אַנדערע פעלקער.

די באַקאַנטשאַפט מיט דער ווײַסרוסישער קינסטלערישער ליטעראַטור באַווײַזט באַשײַנפּערלעך, אַז דאָס ווײַסרוסישע פאָלק איז באמת אַ גרויס שאַפנדיק פאָלק, אויב זײַנע זין זײַנען געווען אימשטאַנד אין משך פון עטלעכע

*) אין דערציילונג פון דעמדאָזיקן שרײַבער ווערן די לעזער געפינען אין דעם פאָריקן נומער „חבר".

צענדליק יאָר צו באַשאַפֿן אַזאַ ליטעראַטור, וועלכע האָט ניט נאָר נאַציאָנאַלע, נאָר אויך אַלגעמיין מענטשלעכע ווערטן, וועלכע פֿאַרלירט ניט איר שענקייט און איר ווערט אויך אין דער איבערזעצונג אויף אַנדערע שפּראַכן (למשל, די איבערזעצונגען פֿון יאַנקאַ קופּאַלאַס ווערק אויף דער רוסישער שפּראַך פֿון וואַלעראַ בריוסאָוו, באַלמאָנט, קאַרינפּסקי און אנד.).

וואָס איז שייך צו אַנדערע פֿאָרמען פֿון קינסטלערישער שאַפֿונג, ווי למשל מוזיק מאָלערײַ א. א., זײַנען זיי נאָך דערווײַל שוואַך אַנטוויקלט. אָבער ס'איז צוגעגרייט אַ פֿרוכטבאַרער באָדן אויך פֿאַר זייער אַנטוויקלונג. דאָס באַווײַזט די רײַכקייט פֿון די פֿאָלקס-ניגונים, די רײַכקייט פֿון אָרנאַמענטן (באַצירונגען) אויף די שטאָפֿן, וואָס ווערן געוועבט פֿון פֿאָלק, דער באַזונדערער ווײַסרוסישער סטיל אין דער בוי-קונסט, באַזונדערס אין דער אַרכיטעקטור פֿון די הילצערנע קלויסטערס און גלאָקנטורעמס א. אַז. וו.

דער צווייטער ווײַזער פֿונם קולטור-צושטאַנד פֿון אַ פֿאָלק איז — די וויסנשאַפֿט. אויך אין דעם געביט שטייען די ווײַסרוסן ניט אָפּ פֿון די איבעריקע סלאַווישע פֿעלקער. די ווײַסרוסישע היסטאָריקער — דאָווני-זאַפּאָלסקי, לאַסקאָ-דאַנילעווסקי, ליובאָווסקי, פּיטשעטאָ און אַנד. — אַלץ פּראָפֿעסאָרן פֿון רוסישע אוניווערסיטעטן — דאָס זײַנען ווײַסרוסן, וואָס אַרבעטן ספּעציעל איבער דער געשיכטע פֿון זייער פֿאָטערלאַנד און וואָס זײַנען באַרימט ניט נאָר אין רוסלאַנד, נאָר אויך אין אייראָפּע. צוגלײַך מיט זיי טיילט זיך אויס דער בעסטער קענער פֿון דער אַלטער ווײַס-רוסישער שפּראַך, דער מחבר פֿון אַ דרײַבענדיקער ווײַסרוסישער וויסנשאַפֿטלעכער גראַמאַטיק, דער מיטגליד פֿון דער וויסנשאַפֿטלעכער אַקאַדעמיע, פּראָפֿ. ע. קאַרסקי; אַ צווייטער ווײַסרוסישער שפּראַכפֿאָרשער, ב. טאַראַשקעוויטש, האָט געשאַפֿן די ערשטע וויסנשאַפֿטלעך באַגרינדעטע גראַמאַטיק פֿון דער לעבעדיקער ווײַסרוסישער שפּראַך. ווײַטער גייט אַ רײ ווײַסרוסישע עטנאָגראַפֿן (פֿעלקער-פֿאָרשער), ווי דער מחבר פֿונם ערשטן ווײַסרוסישן ווערטערבוך (הײַנטיקער 30,000 ווערטער). נאָסאָוויטש וואָס זײַן ווערק אויף ע נאָ ראַפֿיע האָט די פּעטערבורגער וויסנשאַפֿטלעכע אַקאַדעמיע אָ.געדרוקט אין 1870 י.; דאָן ראָמאַנאָוו, שיין, פֿעדעראָווסקי (זײַנע ווערק זײַנען טיילווײַז געוואָרן אַרויסגעגעבן פֿון דער קראָקער וויסנשאַפֿטלעכער אַקאַדעמיע); דער באַריטער ווײַסרוסישער אַרכעאָלאָג (קענער פֿון אַלטערטום) און געזעצשאַפֿ-לעכער טוער איוואַן לוצקעוויטש, וועלכער האָט געגרינדעט דעם ווײַס-רוסישן נאַציאָנאַלן מוזיי, דער כעמיקער פּראָפֿעסאָר איוואַנאָווסקי א. אַז. וו. אין אַלע צווײַגן פֿון דער וויסנשאַפֿט. איצט איז קיין חידוש ניט, וואָס אין 1919—1920 האָט אין מינסק עקזיסטירט די ערשטע ווײַסרוסישע העכערע שול — דער פּעדאַגאָגישער אינסטיטוט, און בײַ הײַנטיקן טאָג ווערט דאָרטן אָרגאַני-זירט אַ ווײַסרוסישער אוניווערסיטעט, אַן אינסטיטוט פֿון דער ווײַסרוסישער קולטור און אַ פּאָליטעכנ קום. אין ווילנע אַרבעט אַ ווײַסרוסישע וויסנשאַפֿטלעכע געזעלשאַפֿט.

אויפֿן געביט פֿון שול-וועזן האָבן די ווײַסרוסן פֿאַר דער לעצטער צײַט זייער פֿיל אויפֿגעטאָן, אַחוץ עטלעכע הונדערט פֿאָלקס-שולן האָבן זיי געעפֿנט

אַ ריי גימנאַזיעס, פּראָגימנאַזיעס, לערער־סעמינאַרן, האָבן געשאַפן די נייטיקע שול־ליטעראַטור, און אַ ווייסרוס קען דורכגיין אויף דער מוטער־שפּראַך דעם גאַנצן ציקל (די גאַנצע ריי) וויסנשאַפטן, אויף אַלע שטופן פון דער שול

אינדערצייט פון דער אַלגעמיינער אויפלעבונג, בעת פּאָליטישע פראַגן האָבן פאַרנומען דעם ערשטן אָרט האָט, די ווייסרוסישע פרעסע (צייטונגען, זשורנאַלן) און פּובליציסטיק (די ליטעראַטור, וואָס פאַרנעמט זיך מיטן באַטראַכטן טאָג־טעגלעכע געזעלשאַפטלעכע פראַגן) דערגרייכט זייער אַ הויכע אַנטוויקלונג. דער פּאָליטישער געדאַנק פון דעם ווייסרוס איז געקומען צום אויסדרוק אין אַ גאַנצער ריי וואָכנבלעטער, חודשדיקע זשורנאַלן און טעגלעכע צייטונגען (למשל: „דער ווייסרוסישער שליאַך“, „דאָס קלינגען“, „דער ווייסרוס“, „דאָס סאָוועטישע ווייסרוסלאַנד“ — אין מינסק, „דאָס ווייסרוסישע וואָרט“ — אין גראָדנע א. א.). פון די זשורנאַלן דאַרף מען אָנווייזן אויף „דאָס יונגע ווייסרוסלאַנד“ אין פּעטערבורג „וואַרטאַ“ (די וואַך) — אין מינסק, און „אונזער פעלד“ — אין ווילנע א. א. ס'ווערן אויך אַרויסגעגעבן פאַרשיידענע ספּעציעלע זשורנאַלן: אַ זשורנאַל פאַר דאָרפס־ווירטשאַפט, „די סאָכע“, פאַר דער יוגנט „לוטשינקאַ“ (אין מינסק), אַ סטודענטישער זשורנאַל „ראַניצא“ (אויפגאַנג) אין פּעטערבורג א. א.

אַלס ווייזער פון דער קולטורעלער אַנטוויקלונג פון די ווייסרוסן — קען אַם ענדע דינען די אַנטוויקלונג פון זייער געזעלשאַפטלעכקייט: ס'עקזיסטירן אַ מאַסע פּאָליטישע פאַרטייען (אַ סאָציאַל־דעמאָקראַטישע, סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערע, קאָמוניסטישע, אַ פּאָלקס־פאַרטיי, אַ דעמאָקראַטישע, אַ נאַציאָנאַלע א. א.), אַ מאַסע פּראָפעסיאָנעלע אָרגאַניזאַציעס (לערער־פאַראיינען, פאַראיינען פון זשורנאַליסטן, פון סצענע־אַרבעסער, קינסטלער א, א. אַלערליי וויסנשאַפטלעכע, וואוילטעטיקע און רעליגיעזע געזעלשאַפטן (פּראַוואָסלאַווע און קאַטוילישע, ווייל די ווייסרוסן טיילן זיך לויט אָט די צוויי רעליגיעס אין דער באַציאונג פון 1 : 3), אין דאָס אַלץ דריקט זיך אויס דאָס געזעלשאַפטלעכע לעבן פון די ווייסרוסן, און אין דערועלביקער צייט אַנטוויקלען זיך די עקאָנאָמישע אָרגאַניזאַציעס פון די פּאָלקס־מאַסן אין דער פאָרם פון קאָאָפּעראַציע.

אַזוי אַרום זעען מיר, ווי די ווייסרוסן, וואָס זיינען אַ מאָל געווען אַ פריי און אומאָפּהענגיק פאָלק, לעבן ווידער אויף נאָך אַ פילהונדערט־יאָריקער אונטערדריקונג, און באַשאַפן יסודות פון אַ נייעם לעבן, קודם־כּל יסודות פון אַ קולטורעלן לעבן. זייענדיק דורכגעדרונגען מיט אמתן דעמאָקראַטיזם, וועלכער ליגט אין תּוך פון דער אידעע פון ווידעראויפלעבונג פון די פאָלקס־מאַסן, גייען די ווייסרוסן אויפן וועג פון נאַציאָנאַלער שאַפונג האַנט ביי האַנט מיט אַלע פעלקער, וועלכע זיינען, גלייך ווי זיי, געצוואונגען צו קעמפן פאַר זייערע מענטשלעכע רעכט, פאַר זייער נאַציאָנאַלן אידעאַל. און דידאָזיקע פּאָזיציע (די לאַגע) — איז אַ גאַראַנטיע פאַרן פרידלעכן צוזאַמענלעבן מיט יענע שכנים, ווי למשל מיט די יידן, וועלכע פאַרמעסטן זיך ניט אויף דער פרעמדער נאַציאָנאַליטעט, נאָר זיי שטרעבן אַליין צו אַ פרייען לעבן.

ווילנע, אָקטאָבער 1921.

טאַראַס הושטשאַ.

א דאָרפּס=יונג*).

זוי וועט עס ווייטער זיין — איז שווער צו זאָגן. גיכער פאַר אַלץ — ניט גוט. און אַזוי טראַכט זיך אויך מיכאַלקע אַליין, שטייענדיק עטלעכע מאָל אין טאָג אויף די קני. ער האָט שוין אויפגעהערט אַפילו צו באַקלאָגן זיך אויף זיין גורל און שטייט שוין געהאָרזאַם אויף די קני אין ווינקל. און דער ווינקל איז אים אַפילו נאָענט און ליב געוואָרן, ווי אַן אייגענער, און ס׳איז קיין חידוש ניט: דער אָרט, וואו מיר פאַרגיסן די ערשטע טרערן און לאָזן איבער אַ שטיק פון זיך — ווערט אונז ליב און טייער. און אין דעם דאָזיקן ווינקל האָט מיכאַלקע אַ סך איבערגעטראַכט, און נאָר ער, אָט דער ווינקל אַליין, ווייס אַלע זיינע געדאַנקען, וואָרום פאַר וועמען אויסצורעדן דאָס האַרץ האָט ניט מיכאַלקע...

אַי, די שטאָט! אויף צרות האָט מען אַהער דעם קליינעם מיכאַלקע געבראַכט. און ערגער פאַר אַלץ איז דאָס, וואָס קיינער האָט דאָ אויף אים קיין רחמנות ניט, קיינער זאָגט קיין גוט=וואָרט ניט פון זיינעטוועגן. און אַמאָל לויפט מיכאַלקע אַרויס אויפן הויף, וואו ס׳בלאָנדזשעט אָפט אַריין אַ הונט, אפשר אויך אַזאַ שלימזל אין שטאָט ווי מיכאַלקע; וויל מיכאַלקע כאָטש פאַרן הונט זיין האַרץ אויסריידן. אָבער ווי נאָר ער נעמט פאַרפירן מיטן הונט באַקאַנטשאַפט, צוואַרפנדיק אים אַפריער אַ שטיקל ברויט (און ווי קריגט מען

---

*) טאַראַס הושטשאַ אַ באַקאַנטער ווייסרוסישער שריפטשטעלער. זיין נאָמען איז י. מיצקעוויטש.

ברויט, אויב ניט גניבה?)—ווי די שווּעגערין זיינע קלאַפּט שוין צו אים דורכן פענסטער. ווייס שוין מיכאַלקע וואָס ער האָט צו טאָן; ער גייט צוריק אין שטוב אַריין און שטעלט זיך אין זיין ווינקל. און אַז עמיץ פרעגט אים אַמאָל וואָס שטייט ער עפּעס אויף די קני, ערק ערט ער אַזוי:

— איך בין נאָך אַ „דאָרפס־יונג", איך כ'ווייס ניט די שטאָטישע מנהגים און קען זיך ניט האַלטן, שלאָגט מען עס אַרויס פון מיר די דאָרפישע זיכן.

— און דעם דאָרף האָסטו ליב? וואָלסט געפאָרן אַהין?

איידער ער ענטפערט, קוקט זיך מיכאַלקע מיט פּחד אַרום און ענטפערט שטיל:

— כ'וואָלט געפאָרן.

אמת, מיכאַלקע איז ניט לאַנג געקומען פון דאָרף. אָבער ס'רעדט זיך נאָר אַזוי—„געקומען". פּשוט, מ'האָט אים צוגענומען פון דאָרטן און געבראַכט אין שטאָט, ווייל אינדערהיים איז פאַר אים קיין אָרט ניט געווען. דער טאַטע איז געשטאָרבן, די מאַמע—געשטאָרבן, האָט מען אים צוגענומען אַהער. איצט, דאַנקען גאָט, איז שוין נשקשה—ער האָט זיך שוין צוגעוואוינט. אָבער פון אָנ־הייב איז געווען גאַנץ ביטער. פלעגט טרעפן, מ'זעצט זיך צום טיש. אויפן קליינעם טישל ביי דער טיר שטייט דער סאַמאָוואַר. ער פייפט אויף כל־ערליי שטימען, אָדער פישטשעט, ווי אַ חזיר אין פאַרקאַן, אַזש אַ פאַרע שלאָגט פון אים. אויפן טיש שטייט פּוטער. דערביי אויפן טעלער ליגן גאַנצע שטיקער ווייסע, ווייסע בולקע, אַזוינע, צום טייוול, טשיקאַווע, אַז מיכאַלקע קען גאָר די אויגן ניט אָפּרייסן.

— וואָס גלאָצסטו אַזוי די אויגן, ווי אַ וואָלף אויף אַ חזיר?

מיכאַלקע לאָזט אַראָפּ די אויגן, כאַפּט זיך צו דער הייסער גלאָז און רייסט גלייך אָפּ פון איר די אָפּגעבריטע האַנט. די גלאָז פאַלט מיט אַ קלונג אויפן טעצל. די טיי, ווי טייוואָלים וואָלטן איר געשטופּט, גיסט זיך אויס איבערן טיש און אויף מיכאַלקעס הויזן. מיכאַלקע שפּרינגט אויף פון שטול און שטייט מיט פונאַנדערגעשפּרייטע הענט.

— דבר־אחר איינער! — הערט ער דעם ברודערס ברוגזדיקן קול.

— פון אַ קאָריטע דאַרף מען דיר קאָרמענען — גיט צו די שווּעגערין.

וואָלט עס בעסער פאַרברענט געוואָרן, די טיי מיט דער בולקע, וועלכע קריכן שוין איצט מיכאַלקען גאָר אין מויל ניט.

און אַפילו אַז אַלץ גייט דורך בשלום, דאַרף נאָך מיכאַלקע נאָכן עסן אַ דאַנק זאָגן. און דאָ טרעפט אויך אָפט אַ צרה. אָנשטאָט צו זאָגן „בלאַגאָ־דאַריו" שיסט ער אויס אויף דאָרפיש: „דזיאַקויו" *).

— וואָס פאַר אַ „דזיאַקויו"?

מיכאַלקע פילט, ווי די אויערן פאַררויטלען זיך ביי אים. עפּעס שעמט ער זיך צו זאָגן „בלאַגאָדאַריו", אים דוכט זיך, אַז מע וועט אים אויסלאַכן.

---

*) „בלאַגאָדאַריו" — הייסט אויף רוסיש אַ דאַנק. „דזיאַקויו" — אויף ווייסרוסיש.

אָבער דאָס איז אַלץ געווען פריער. איצט האָט ער זיך שוין, גאָט צו דאַנקען, אויסגעלערנט זאָגן אַ דאַנק, ווי אין שטאָט פירט זיך, ווען מ׳דאַרף און ווען מ׳דאַרף ניט. אָבער פון דער אַנדער זייט מיט איין „בלאַגאָדאַריו״, קען מען דאָך ניט לעבן אויף דער וועלט — און דאָ קומען אָן נאָך אַנדערע צרות. דאָס קען מען זען כאָטש דערפון, וואָס עטלעכע מאָל אין טאָג קומט מיכאַלקען אויס צו שטיין אויף די קני. דאָ זאָגט ער עפּעס ניט אַזוי, דאָ גייט ער ניט, ווי מ׳דאַרף, און פאַר אַלץ האָבן געליטן די אויערן און די קני. ס׳איז געקומען דערצו, אַז מיכאַלקע האָט גענומען פאַריבל האָבן אויף די אויערן און די קני. וואָלט ניט געווען גלייכער, ווען אין קאָפּ וואָלטן בלויז לעכער געווען, צו וואָסערע רוחות דאַרף מען נאָך האָבן די אויערן? אָדער די פיס! צי וואָלט ניט גלייכער געווען ווען זיי וואָלטן זיך אינגאַנצן ניט געבויגן. אָט האָט מיכאַלקע געפּרובט גיין, ניט אײַנבויגנדיק די קני, און ס׳האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז ניט בויגנדיק די פיס קאָן מען אויך אַרומגיין.

ערגער, ווי תמיד, איז אים געווען פרילינג און זומער־צייט, ווען דער בלויער הימל הענגט אַזוי ליבלעך אַראָפּ איבער דער ערד, ווי אַ מוטער איבער איר קינדס וויג; און די וואָלקנדלעך! ווער ווייס, פון וואַנען זיי קריכן אַרויס און שוועבן זיך אַזוי שטיל, גרינג, אַזוינע ליבלעכע און האַרציקע. ער וואָלט זיך גאָר אַרויפגעזעצט אויף זיי און אַוועקגעשוואומען צוזאַמען מיט זיי אַבי נאָר וואָס ווייטער פון דאַנען צו זיין. און די זון שמייכלט אַריין אין פענסטער, און אין סאָד זינגען די פויגלעך און מיט אַ פריילעכן טשיריקען פליען אַרום די וואָראָבייטשיקעס אין דער לופטן.

לאַנג קוקט מיכאַלקע דורכן פענסטער און צום סוף דערפילט ער, אַז ער איז ניט בכוח בייצושטיין דעם רוף פון פרילינג. ער קוקט זיך אַרום, צי וועט אים קיינער ניט פאַרהאַלטן, און גייט שטיל אַרויס אויפן הויף. צוגעטוליעט ערגעץ אין אַ ווינקל, שטייט לאַנג מיכאַלקע אויף דרויסן, אין די מינוטן קלערט ער גאָרניט, ער פילט בלויז, ווי אָנגענעם און וואַרים ס׳ציטערט אויף זיין קליין קערפערל. און גוט און פריילעך ווערט אויפן האַרצן. און וואָס אינעווייניק אין דער נשמה טוט זיך — קען מען גאָרניט אויסדריקן. פאַר די אויגן שוועבן אַדורך היימישע בילדער פון ווייטן דאָרף, וואו מיכאַלקען האָט זיך אַזוי פריי געלעבט און אויף אַ רגע פאַלט אים איין אין האַרצן, ווען ער דערמאָנט זיך אָן איצטיקן לעבן. און פון גאַס דערטראָגן זיך פאַרשיידענע קולות פון פיס, וועלכע טרעטן איבערן טראָטואַר, פון קאַפּיטעס, וואָס קלאַפּן איבערן ברוק, קולות פון דער רוישיקער שטאָט.

לאַנג שטייט אַזוי מיכאַלקע. און פּלוצלונג כאַפּט אים אָן אַ חשק זיך דורכצולויפן. ווי אַ פייל, טראָגט ער זיך איבערן הויף, יאָגט זיך נאָך די וואָראָבייטשיקלעך, ביז וואַנען די שוועגערין הייבט ניט אָן צו שרייען דורכן פענסטער, ער זאָל גיין שפּילן זיך מיט לידאָטשקען.

דער גאַנצער כישוף ווערט אָפּגעטאָן פון זיין נשמה, און מיט אַ זיפץ, שלעפּט ער זיך אין שטוב אַריין. און דאָ באַדריקן אים אַלץ מערער די גע־

דאַנקען, אַלץ שטאַרקער ציט אים אויף דרויסן, אַלץ מיט אַ גרעסערן כּוח, אַלץ דייטלעכער שטעלן זיך אים פאַר די אויגן די פּרעכטיקע בּילדער פון היימישן דאָרף.

די הויז, וואו מיכאַלקע האָט געלעבּט, איז געשטאַנען בּיים עק שטאָט. די פּאַרוואָרפענע געסל, אויף וועלכער ס'זיינען געדיכט געווען אָנגעבויט היל־צערנע הייזער, האָט געפירט הינטערן שטאָט אַרויס, אין פעלד. מיכאַלקע איז ניט איינמאָל אַרויסגעלאָפן אין גאַס און מיטן חוש־הריח פון אַ דאָרפישן מענטשן פלעגט ער פאַרשטיין, אַז ניט ווייט דאַרף זיין אַ פעלד. איינמאָל איז ער אַוועק ווייט פון שטוב. ער האָט זיך ניט געקענט מער איינהאַלטן און איז אַוועקגעלאָפן צום בּערגל, וואָס האָט פריילעך אַראָפּגעקוקט מיט זיין געלן זאַמד. מיכאַלקע איז אַרויפגעפלויגן אויפן בּערגל. אונטן איז געלעגן די שטאָט, ס'האָבּן געפינקלט די בּלישטשעדיקע שפּיצן פון די קלויסטערס. דאָ און דאָרטן האָבּן הויך אין הימל אַריין אַרויסגערוקט זייערע קוימענס די פאַבּריקן, פונאַנדערשפּרייטנדיק אינדערלופטן לאַנגע עקן שוואַרצן רויך. און פון צווייטן זייט האָט זיך פונאַנ־דערגעלייגט אַ פעלד, ס'האָט זיך געשוואַרצט אַ וואַלד און פריילעכע וועלדלעך. און נאָך ווייטער האָבּן זיך קוים געזען דורך דער בּלוילעכער לופט די דעכער פון פויערשע הייזלעך. און אַזוי שטאַרק האָט מיכאַלקען אַהין אַ צי געטאָן, אַזש דאָס האַרץ האָט אים צונויפגעפּרעסט. מיכאַלקע האָט זיך ניט געקענט אָפּ־רייסן פון איין אָרט: דאָרטן, האָט זיך אים געדוכט, ליגט דער וועג צום היימישן דאָרף. גאָטעניו, ווי גוט ס'איז איצט אין דאָרף! אָט שטייט מיכאַלקע, דאָ אויף דעם בּערגל, און פאַר זיינע אויגן שטייט דער דאָרף, און אַזוי קלאָר און דייט־לעך האָט ער אים נאָך קיינמאָל ניט געזען, אַפילו, ווען ער האָט געלעבּט אין אים. אָט איז דער הויכער בּאַרג איבּערן סאַמע ניעמאַן. אונטער דעם בּאַרג שטייען זיינגעבּויגענע אַלטע ווערבּעס, לעבּן זיי זיינען אין טייך אַזויפיל ראַקעס תּמיד געווען. און דאָרטן ליגט די גרינע לאָנקע און ווייטער ציט זיך דער הוי־כער, תּמיד פאַרכמאַרעטער וואַלד. מיכאַלקע פלעגט אַמאָל מורא האָבּן פאַר דעם וואַלד. דערהויפּט פלעגט דער וואַלד אויסזען מוראדיק און אָנגעבּרוגזט צוליבּ דעם געדיכטן אָלכע־וועלדל, וועלכער האָט זיך ווי אַ גרינער פאַרקאַן געצויגן פאַזע דעם וואַלד. אָבּער איצט איז מיכאַלקען דער וואַלד געווען אַזוי ליבּ און געוואונטשן, אַז, ווען ער קען, וואָלט ער אים אַרומגענומען און געקושט.

מיכאַלקע האָט זיך אַזוי פאַרקלערט, אַז ער האָט גאָרניט בּאַמערקט, ווי דער בּרודער איז צו אים צוגעגאַנגען.

— וואָס טוסטו דאָ, חברה־מאַן איינער? האָט אים אַ פרעג געטאָן דער בּרודער און אים אַ צי געטאָן פאַרן אויער.

מיכאַלקע האָט אויפגעציטערט, ווי אַ גנבֿ, וועלכן מ'כאַפּט פאַרן האַנט.

— אַהיים גיי!

דאָס יינגל האָט זיך געכאַפּט מיט דער האַנט צום אויער, וועלכער האָט געבּרענט, ווי אין פייער, און איז אַוועקגעלאָפן אַהיים, ניט דערוועגנדיק זיך אַפילו אומצוקוקן.

פאַר אַזאַ אויפפירונג, האָט מען אים פאַרוועדט צו גיין שפּאַצירן.

אָבער מיכאַלקע האָט זיך ניט פאַרבעסערט.

וואו?! ער האָט גאָר פאַרקלערט אַזאַ זאַך, וואָס אַלע וועלן שטוינען. און ביזוואַנען־וואָס־ווען האָט ער זיך שטילערהייט צוגעגרייט צו ערפילן דאָס, וואָס ער האָט פאַרקלערט. אין סאַמע פאַרוואָרפענעם ווינקל אונטערן בעט, דאָרטן, וואו אַפילו דער בעזים פון זייער דינסטמיידל, נאַסטיע, האָט זעלטן ווען אַריינגעשמעקט, האָט מיכאַלקע צונויפגעלייגט פאַרשיידענע זאַכן, וואָס זיינען נייטיק אין וועג. וואָרים ביי מיכאַלקען איז געבליבן אַנטלויפן פון דאַנען. האָט ער צוגעגרייט אַ שטיקלאַך אַכט צוקער און אַ שטיקל ברויט און סקאָרינקעס. אמת, דאָס ברויט וועט ווערן פאַרטריקנט, אָבער מיכאַלקע קלערט צו טרעפן אין וועג אַ קרעניצע, וועט ער דאָס ברויט טונקען אין וואַסער. צוזאַמען מיט דידאָזיקע זאַפּאַסן איז געלעגן אַ פּילקע און אַ גומילאַסטענער מענטשל, אין וועלכן מ׳האָט נאָר געדאַרפט אַ בלאָז טאָן, ער זאָל נעמען פייפן, ווי אַ לעבעדיקער. דאָס האָט מיכאַלקע אָפּגעגנבעט ביי לידאָטשקען. ער וועט דאָס ברענגען אַ מתנה זיינע קרובים, וואָרים ווער קומט דאָס פון שטאָט אָן מתנות?

איצט איז געבליבן בלויז אויפצונייען אַ טאָרבע, כּדי אויפצולייגן אין איר אַלץ, און דאַן... פון דעם אין גאַנדאַנק אַליין פלעגט אַזוי גרינג ווערן אויפן האַרצן.

אויפן וועג וועט ער נאָך אַריינגיין אין יענעם דאָרף, וואו זיין ברודער האָט פריער געדינט. אין דעם דאָרף האָט מיכאַלקע פאַרלאָרן אַ סך געלט—אַן ערך פופצן קופּערנע קאָפּיקעס. ער וועט זיי זיכער געפינען, ווייל ער געדענקט גוט דעם אָרט, וואו ער האָט זיי פאַרלאָרן, און ער האָט זיי ניט געפונען גלייך, בלויז דערפאַר, וואָס מ׳האָט זיך געאַיילט און ער האָט ניט געקענט זוכן, ווי ס׳דאַרף צו זיין.

לאַנג האָט מיכאַלקע ניט געקענט אַיינשלאָפן יענעם שבת אינאָוונט: מאָרגן פרי וועט ער זיך לאָזן אין וועג. שווער וואָלט געווען זיך פונאַנדערקלייבן אין די געדאַנקען, וואָס האָבן זיך איצט געפּלאָנטערט אין קאָפּ ביי אים... אָבער, וואָס מאַכט עס אויס?!

ער וועט אויפשטיין און אַוועקגיין; ער וועט קודם־כּל דערגיין ביז יענעם בערגל, און פון דאָרטן איז שוין גרינג צו געפינען דעם וועג. מ׳דאַרף נאָר גיכער איינשלאָפן, כּדי זיך מאָרגן גאַנץ פרי צו אויפצוכאַפּן.

מיכאַלקע פאַרמאַכט שטייף די אויגן, אָבער, ווי אויף צו להכעיס, אַנטלויפט פון אים יעדער שלאָף, און ערשט אום האַלבע נאַכט ווערט ער אַנטשלאָפן.

ניט געקוקט דערויף האָט זיך מיכאַלקע אויפגעכאַפּט פרי פאַרטאָג, האָט זיך שטיל אויפגעהויבן פון געלעגער, זיך אַרומגעקוקט און צוגעהערט זיך. דער ברודער און די שוועגערין זיינען נאָך געשלאָפן און אַפילו די זשאַבע, לידאָטשקע, אַפילו יענע האָט זיך אויך ניט גערירט.

שטיל אָנגעטאָן זיך, האָט מיכאַלקע פּאַמעלעך אַרויסגעצויגן זיין טאָרבע, אין וועלכער ער האָט נאָך נעכטן צונויפגעלייגט אַלע זאַפּאַסן.

ער האָט זיך נאָכאַמאָל אומגעקוקט און טרייסלענדיק זיך מיטן גאַנצן קערפּער, האָט ער זיך צוגעגנבעט צו דער טיר און גיך אַ נעם געטאָן פאַרן שליסל. אַ דריי געטאָן און אָפּגעחלשט: דער שליסל האָט גראָד, צום אומגליק, אַזאַ סקריפּ געטאָן, אַז אַלע האָבן זיך געוויס אויפגעכאַפּט. פון שרעק האָט מיכאַלקע אַרויסגעלאָזן די טאָרבע פון האַנט, אָבער אַלץ איז געבליבן שטיל. ווייזט אויס, קיינער האָט ניט דערהערט. מיכאַלקע האָט אויפגעהויבן די טאָרבע, שטיל געעפנט די טיר און איז אַרויס אויפן הויף.

כ'ווייס ניט, צי צום גליק אָדער צום אומגליק פאַר מיכאַלקען זיינען די טויערן פון הויף געווען פאַרשלאָסן; דער הילצערנער פאַרקאַן, ווידער, איז געווען אַזאַ הויכער, אַז אַריבערקריכן איבער אים איז געווען אוממעגלעך.

עטלעכע מינוט איז מיכאַלקע אַרומגעלאָפן איבערן הויף, זוכנדיק אַן אַרויסגאַנג אויף דעם האָט ער זיך גאָרניט געריכט, אַז אַזאַ מניעה זאָל אים קאַליע מאַכן דעם גאַנצן פּלאַן. און אפשר וואָלט ער סוף-כל-סוף ווי ס'איז אַריבערגעקראָכן, אָבער צום אומגליק איז גראָד זיין ברודער אין דער רגע אַרויס אויפן הויף.

מיכאַלקע האָט געמיינט, אַז ס'קומט שוין אַ סוף צו זיינע יאָרן — אַזוי שטאַרק האָט אים געשלאָגן דער ברודער.

וואָס קען מען מאַכן, אַז ס'גייט ניט? לעבט זיך מיכאַלקע, ווי פריער, אין שטאָט און טרייסט זיך בלויז דערמיט, וואָס אינגיכן וועט געוויס זיין לעבן גרינגער ווערן — אינגיכן, ווען מ'וועט פון אים אַרויסשלאָגן די דאָרפישע זיטן.

(איבערזעצט פון ווייסרוסיש).

N 224

יוגנט-ביבליאָטעק „ח ב ר"

טשארלס ראָבערטס.

דער קליינער לאנגאויער

(די פלעדערמויז)

יידיש מ. חיימסאָן.

פארלאג
„די נייע יידישע פאלקסשול"
ווילנע
1924

דרוק ש. עפשטיין שטראשון גאס 6.

Der kleiner łangojer. M. Chaimson.

קאַטאַלאָג פֿון „נײַע יידישע פֿאָלקסשול" פֿאַרלאַג

ווילנע, סטעפֿאַן גאַס 24. ח. 28.

לערנביכער.

רעכנביכער פֿון ש. באַסטאָמסקי.

1. אילוסטרירטער אריטמעטישער רעכנבוך פֿאַרן 1-טן לערניאָר.
2. אריטמעטישער רעכנבוך (ערשטער הונדערט)
3. אריטמעטישער רעכנבוך (ערשטער טויזנט)
4. אריטמעטישער רעכנבוך (כלערליי צאָלן)
5. אריטמעטישער רעכנבוך (ברוכצאָלן)

לערנביכער אויף יידיש

פֿון ש. באַסטאָמסקי און מ. חיימסאָן.

6. לעבעדיקע קלאַנגען. א. ב.
7. „לעבעדיקע קלאַנגען"—כרעסטאָמ. פֿאַרן 1-טן לערניאָר.
8. „לעבעדיקע קלאַנגען"—כרעסטאָמ. פֿאַרן 2-טן לערניאָר.
9. „לעבעדיקע קלאַנגען"—כרעסטאָמ. פֿאַרן 3-טן לערניאָר.
10. דאָס נײַע וואָרט—כרעסטאָמאַטיע פֿאַר די עלטערע קלאַסן.

ביבליאָטעק פֿאַר יינגערע קינדער:

פֿו, ש. באַסטאָמסקי.

1. יעקעלע גנבֿ.
2. יודיע דער וואַסערטרעגער און זײַנע מעשׂיות.
3. מזל.
4. צוויי מתּנות.
5. א) דער נס, ב) דער צדיק.
6. דער פֿריש און דער ווינט.
7. יינגל צינגל—לויט בר. גרים.
8. די אמתע כלה „ „
9. דרײַ מענטשעלעך אין וואַלד.
10. פֿישמענטשער און זון. בר. גר.
11. דער העלדישער שנײַדערל „
12. האַנס און גרעטכען. „
13. רויט היטעלע. „
14. א מעשׂה מיט 7 ציגעלעך.
15. קאַרוזאָ—פֿון דעם לעבן פֿון די איטאַליענישע קינדער, וואָס אַרבעטן אין די שאַכטעס.
16. גיובער האַמצן—(פֿון [illegible] לעבן פֿון די קרילנגו [illegible])
17. דער ליגנער—([illegible])
18. די נאַשערקע—
19. מעשׂהלעך פֿון עזאָפּ [illegible]
20. „ „ „
21. „ „ „
22. דער פֿאַרשלאָפֿענער ([illegible])—(יידישע פֿאָלקסמעשׂה.
23. צוויי יתומים—(פֿאָלקסמעשׂה [illegible] לע פֿאַר קלענערע קינדער),
24. לעגענדעס פֿון אַמאָל—(אַלעקסאַנדער מוקדן און די פֿרויען, דער משפּט, דער יידישער חכם פֿאָלק). . . .
25. דאָס גרויסע האַרץ (מעשׂה)
26. דאָס ווינטעלע—(מעשׂה).
27. דער קייסער און דער נאַר—(יידישע פֿאָלקסמעשׂה).
28. פֿאָלקסמעשׂיות און לעגענדעס פֿון אַלטן פּראָג
29—31. „דער קונדס"—3, 2, 1 (זאַמלונגען פֿון רעטענישן, אויפֿגאַבן, שפּילן, רעבוסן, וויצן, ווערטלעך, גלײַכווערטלעך א. א.).
32. בוסתנאַי—(פֿאָלקסמעשׂה).

ביבליאָטעק פֿאַר עלטערע קינדער: פֿון ש. באַסטאָמסקי

1. פֿריטיאָף נאַנסען . . . . .
2. דייוויד ליווינגסטאָן . . . .
3. הענרי סטענלי . . . .
4. ווי אַזוי קאָלומבוס האָט אַנטדעקט אַמעריקע?
5. אין דער נאַכט פֿון בדיקת חמץ.
6. זאַלץ . . . .
7. ווי אַזוי מע מאַכט פּאַפּיר?
8. יאָהאַן גוטענבערג . . . . . .
9. דזשעמס וואַט . . . .
10. ראָבערט פֿולטאָן . . . . .
11. דזשאָרדזש סטעפֿענסאָן . .
12. י. ל. פּרץ — זאַמלבוך.
13. נעללאָ און פּאַטראַש. . .
14. פֿרילינג קומט—פֿאַנטאַזיע. קינדער-פּיעסע אין 2 אַקטן.
15. די באַפֿרייונג פֿון די שוואַרצע קנעכט—(דאָס לעבן פֿון די שוואַרצע נעגערס און 8 ביאָגראַפֿיעס פֿון די קעמפֿער פֿאַר זייער באַפֿרייונג: האַריסאָן, פּאַרקער, ביטשער סטאָו, אייבראַהאַם לינקאָלן, בוקער וואַשינגטאָן א. אנד. (אילוסטרירט)
16. מרדכי אַנטאָקאָלסקי—ביאָגראַפֿיע פֿון דעם גרויסן יידישן סקולפּטאָר. רײַך אילוסטרירט מיט די וויכטיקסטע בילדער פֿון זײַנע ווערק. . . . .
17. די שווייץ—פֿון דער סעריע „פֿעלקער און לענדער" . .
18. די פּאָסט אַמאָל און הײַנט.
19. דזשאָרדזש וואַשינגטאָן און דער קאַמף פֿאַר דער אומאָפּהענגיקייט פֿון די שטאַטן . . . .
20. בענדזשאַמען פֿראַנקלין . . .
21. די קוילנגרעבער—פֿון עמיל זאָלאַ.

מאַטעריאַלן צום יידישן פֿאָלקלאָר

געזאַמלט און דערקלערט פֿון ש. באַסטאָמסקי.

1. יידישע פֿאָלקסרעטענישן—3-טע פֿאַרגרעסערטע אויפֿלאַגע מיט אַ בײַלאַגע פֿון ש. אַן-סקי'ס רעטענישן.
2. זאַמלונג פֿון יידישע שפּריכווערטער פֿאַר שול און פֿאַמיליע.
3. ביים קוואַל 1-טער באַנד—יידישע שפּריכווערטער, ווערטלעך, רעדנסאַרטן, פֿאַרגלײַכענישן, ווינטשענישן, ברכות, שבֿועות, קללות, הרמות, סימנים, סגולות און זאַבאַבאָנעס. . .
4. ביים קוואַל 2-טער באַנד—יידישע פֿאָלקסלידער . . . .

אויפֿן לאַגער געפֿינען זיך:

1. ק. פּ. יאַגאָראַטסקי (יידיש—מ. חיימסאָן) „זומערדיקע אַרבעטן אויף נאַטורוויסנשאַפֿט, זאָאָלאָגיע און באָטאַניק.
2. דאָס לעבעדיקע וואָרט—כרעסטאָמאַטיע פֿון ש. באַסטאָמסקי און ז. רייזען.

דער קליינער לאַנגאויער.

דער קליינער לאַנגאויער האָט אין בין־השמשות, וואָס איז געווען פאַרהילט אין אַ רויטלעכן שיין, אַרומגעשוועבט אין דער לופט אין גרויסע זיגזאַגן אונטער די געדיכטע בלעטער פון די אַראָפּהענגענדיקע צווייגן. ער האָט געפירט אַ גייעג נאָך מוקן און באַבעלעך.

דעם גאַנצן העלן זוניקן טאָג האָט ער רואיק געשלאָפן, הענגענדיק מיטן קאָפּ אַראָפּ און האַלטנדיק זיך מיט די פיסלעך אָן ברעג פון אַן אָפּגעשטאַנען ברעט אונטערן דאַך פון אַן אַלטן שייער אויף דער לאָנקע. דאָ, לעבן אים, זיינען געשלאָפן נאָך פלעדערמייז, וואָס האָבן זיך אַיינגעטשעפּעט מיט זייערע שאַרפע אויסגעבויגענע קרעלן אָן ברעט און פונקט ווי ער זיך אַיינגעוויקלט אין די זיידיקע טונקעלע פאַלבן פון זייערע הויטיקע פליגלען. אָט דאָס אָרט— אונטערן דאַך פונם שייער, וואו ס'האָט געהערשט אַ שטענדיקער חושך, איז געווען דאָס באַליבטסטע שלאָפצימער פון די פלעדערמייז.

פון צייט צו צייט פלעגט זיך אַ פלעדערמויז, דערפילנדיק, אַז איר שכנה

האָט זיך צופיל אָנגעלייגט אויף איר, אויפכאַפּן און אָפּשטופּן זי מיטן עלנ־בויגן פון איר פליגל, דערביי פּלעגט זי אויסדריקן איר פאַרדראָס מיט אַ דין, זייער אַ דין קולכעלע, וואָס האָט געציטערט און געשיפּעט ווי אַ ספּרוזשינע פון אַ וואָלוועלן זייגער. אויך מיט אונזער קליינעם לאַנגאויער האָט געטראָפן דאָס אייגענע. ער איז געהאַנגען ביים ברעג ברעט לעבן אַ ברייטן שפּאַלט; זיין שכנה האָט אים אַזוי שטאַרק געשטופּט, אַז ער איז אַ פּאָר מאָל שיר ניט אַראָפּ־געפאַלן. פאַר שרעק האָט ער זיך אויפגעכאַפּט און אָפּגעשטופּט די שכנה מיטן איילנבויגן, דערביי האָט ער אויך געשיפּעט, ווי אַ ספּרוזשינע פון אַ זייגער.

ביים אויפוואַכן האָט ער אַ פּאָר מאָל מיט פאַרדראָס באַמערקט אַ גרויסן פּאַצוק, וועלכער איז געקראָכן איבער אַ קלאָץ, עטלעכע פוס אונטער אים, און האָט אים ממש געפּרעסן מיט זיינע קליינינקע שוואַרצינקע אויגעלעך. דער לאַנגאויער האָט די פּאַצוקעס ניט געקאָנט פאַרטראָגן. אָבער ווייסנדיק, אַז דער פּאַצוק קען אים איצט קיין בייז ניט טאָן, האָט ער זיך איינגע־וויקלט אין די פליגלען און איז ווידער רואיק איינגעשלאָפן.

אַזוי האָט דער לאַנגאויער פאַרבראַכט דעם גאַנצן טאָג. אַז די זון האָט גענומען פאַרגיין, האָט ער עטלעכע מאָל צוגעקלעטערט צום שפּאַלט זען, וואָס פאַר אַ וועטער ס'איז. בעת די זון האָט זיך באַהאַלטן הינטער די נידע־ריקע היגלען פון יענער זייט טייך, האָט ער זיך מיט אַ זייט אַרויסגערוקט דורכן שפּאַלט און אַ וואָרף געטאָן זיך אין דעם גאָלדיק וויאָלעטן שיין פון בין־השמשות. אין עטלעכע מינוט אַרום האָבן אויך די איבעריקע פלע־דערמייז פאַרלאָזן זייער שלאָפצימער, און אין אַלטן שייער איז קיינער ניט געבליבן.

אונזער קליינער לאַנגאויער איז געווען עפּעס אַ מאָדנע באַשעפעניש — אַ משונהדיק געמיש פון אַ פויגל מיט אַ מויז. דאָס קליינע גופל, וואָס איז געווען באַדעקט מיט אומגעוויינלעך צאַרטע וואָל, איז געהאַנגען צווישן צוויי הויטיקע פליגלען, שוואַרצע ווי סאַזשע. די פליגלהייטלעך זיינען געווען עלאַסטישער פון די בעסטע גומע, זיי זיינען געווען אָנגעצויגן אויף די אומגעהייער אַנטוויקלטע פאָדערשטע ענדגלידער און ביינערדיקע פינגער, פונקט ווי זייד איז אָנגעצויגן אויף אַ שירעם. דידאָזיקע פליגלען זיינען זיך צונויפגעקומען ביים עק און זיך פאַראייניקט מיט די זייער שוואַך אַנטוויקלטע הינטערשטע ענדגלידער, דערביי זיינען זיי דערגאַנגען נאָר ביז די קני, וואָס זיינען געווען אויסגעבויגן אויף פאָרנט. צווישן די פלייצעס איז געווען אַ טשיקאַוו קליין קעפּל מיט אַ צוגעפּלעצט נעזל, אַ ברייטן מיאוסן מויל און פּיצינקע, קיילעכדיקע, ווי קליינע פּאַצערקעלעך, שוואַרצע אייגעלעך.

אָט די מיאוסע משונהדיקע בריאה האָט זיך אַרויסבאַוויזן ווי אַ מאָדנע גרינגע באַשעפעניש, בעת זי האָט זיך אַריינגעוואָרפן אין בין השמשות. אַ דאַנק דער פלינקייט און עלאַסטישקייט פון זיינע פליגלען, האָט דער לאַנגאויער איבערגעשטיגן יעדעס פייגעלע, פון איין גרויס מיט אים, ווייל קיינע פון זיי האָט ניט געקאָנט מאַכן אַזוינע צויבער־קרייזן אין דער לופט. אין איין אויגנ־

בליק פלעגט ער, ווי אַ שטיין, אַ פאַל טאָן אַראָפּ צו און גלייך—פלינק, ווי אַ פייל פון בויגן, זיך אויפהויבן צוריק אין דער הויך. ער פלעגט אויפן גרינגסטן און נאַטירלעכסטן אופן מאַכן געפערלעכע און פאַרפּלאָנטערטע זיגזאַגן און אַזוי געשיקט פאַרדרייען דעם קאָפּ און זיך אַרויסדרייען, אַז דער ערשטער בעסטער שפאַרבער וואָלט זיך געמעגט שעמען פאַר אים. און דאָס איז געווען זיין גליק, ווייל ער דערנערט זיך מיט מיקן, באַבעלעך און אַנדערע אינסעקטן, וועלכע פירן כסדר אין דער לופט קאַראַהאָדן און שוועבן זייער פלינק ווי אַ בליץ פון איין אָרט אויף אַ צווייטן.

דעם אָוונט, בעת דער לאַנגאַויער איז אַרומגעפלויגן אונטער די שמע־קעדיקע ביימער ביים וואַסער, האָט זיך ניט געשפּירט קיין מינדסט ווינטעלע, און די לופט האָט געשווייבלט און געגריבלט פון אינסעקטן — מיקן, באַבעלעך, נאַכט־פלאַטערלעך און אומגעלומפּערטע מאַי־זשוקעס. דער לאַנגאַויער איז גע־ווען הונגעריק און האָט מיט גרויס אַפּעטיט אַריינגעשלונגען אַלץ, וואָס ער האָט אָנגעטראָפן.

אָבער וואָס ווייטער, איז זיין אַפּעטיט געוואָרן קלענער, און ער האָט שוין גענומען איבערקלייבן די שפּייז. ער האָט פאַרבייגעלאָזן פאַרביי מויל אַ סך געשמאַקע ביסנס, וועלכע ער האָט זייער לייכט געקענט אַריינכאַפּן. ער האָט זיך אַמיזירט מיט דעם, וואָס ער איז אַרומגעפלויגן הין און הער און זיך געפלייסט אָנכאַפּן אַזוינע רויב, וואָס איז געווען כמעט אוממעגלעך צו דער־גרייכן. אַזוי, למשל, האָבן זיינע שאַרפע אויגלעך באַמערקט הויך איבער די שפּיצן פון די ביימער דעם סילועט פון אַן אָוונט־פלאַטערל, וואָס האָט זיך שטאַרק אויסגעטיילט אויפן פאָן פון דעם בלאַס־ויאָלעטן הימל. ער האָט זיך גלייך אַ לאָז געטאָן אַרויפצו און האָט אַרויסגעכאַפּט די רויב פונם שנאָבל פון אַ נאַכטשוואַלב און איז פאַרשוואונדן געוואָרן איידער דער פויגל האָט פאַר־שטאַנען, וואָס דאָ איז פאָרגעקומען.

דערנאָך האָט ער זיך אַראָפּגעלאָזן אַראָפּצו און האָט אַריינגעשלונגען אַ מאַי־זשוק, וואָס האָט שוין געהאַט צעשפּרייט די פליגלען אַוועקצופליען, דערביי האָט ער אַריינגעבראַכט אין גרימצאָרן אַ שפּיצמויז (ערדנגראָבער), וועלכע האָט זיך אין יענער מינוט צוגעגנבעט צום מאַי־זשוק און איז שוין געווען גרייט אים אַריינצושלינגען. מע דאַרף רעכענען, אַז דאָס שאַרפע אויג פון דעם קליינעם לאַנגאַויער, פאַר וועלכן דער בין־השמשות איז געווען העל און דורכ־זיכטיק, ווי קרישטאָל, האָט נאָך פון ווייטן באַמערקט די שפּיצמויז און האָט פאָראויס געפילט די הנאה, וואָס ער וועט האָבן, אַרויסרייסנדיק ביי איר דעם ביסן פון מויל. אַפילו די וואַסער־שוואַלב, וואָס פליט ווי אַ פייל פון בויגן, איז געוואָרן מבולבל, בעת פאַרביי איר איז פאַרבייגעפלויגן עפּעס אַ שאָטן, און דאָס פלאַטערל, וואָס זי האָט שוין כמעט געהאַלטן אין מויל, איז אויף אַן אומפאַרשטענדלעכן אופן ערגעץ פאַרשוואונדן געוואָרן.

בעת אויפן הימל איז דער וויאָלעטער שיין אויסגעלאָשן געוואָרן, האָט דער קליינער לאַנגאַויער פאַרלאָזן זיין לאָנקע און האָט זיך געלאָזט פליען

אַראָפּ שטראָם איבער פעלדער און גערטנער ביז ער איז געקומען צו פליען צו אַ פּראַכטיקן סאָד מיט לאָנקעלעך, בלומענקלומבעס און אַ הויז, וואָס איז געווען אַרומגערינגלט מיט אַ ברייטער וועראַנדע און געדיכטע ביימער.

די וואַרימע זומערנאַכט האָט דאָ אַרויסגעפּרעסט פון די ראָזעס, ליליעס, נעגעלעך און לעווקאָיען די בעסטע ריחות, וועלכע האָבן צוגעצויגן מיליאָנען אינסעקטן.

אינם סאָד האָט דער קליינער לאַנגאויער באַגעגנט אַ צווייטע פלעדער-מויז—דאָס איז געווען זיין חברטע. אין אַ משך פון עטלעכע מינוט האָבן זיי געפירט זייערע לופטיקע טענץ, דאָ אַרומפליענדיק איבען סאָד, דאָ זיך דריי-ענדיק איינס לעבן אַנדערן. פון צייט צו צייט פלעגן זיי זיך פונאַנדערלאָזן אין פאַרשיידענע זייטן, כדי זיך דערנאָך צו טרעפן אין אַ אָפּגערעדטן אָרט. די „זי" איז ניט געפלויגן אַזוי גרינג און האָט ניט געמאַכט אַזוינע משונהדיקע געדרייטע קרייזן אין דער לופט, ווי דער לאַנגאויער. גוט צוקוקנדיק זיך צו איר, האָט מען געקענט באַמערקן, אַז זי איז ניט נאָר אַ פריילעכער שפּיל-חבר, נאָר אויך אַ איבערגעגעבענע און טרייע מוטער, וואָס טראָגט אומעטום מיט מיט זיך אירע קינדער. דערביי האָבן זיך אירע עופעלעך אָנגעהאַלטן אָן דער מו-טערס האַלז אַזוי שטאַרק, אַז זיי זיינען ניט געווען אין געפאַר אַראָפּצופאַלן אַפילו ביי די סאַמע פלינקע אומווענדונגען און געפערלעכע זיגזאַגן פון דער מוטער.

נאָר אָט איז אין סאַמע ברען פון דעם שפּיל פון די פלעדערמייז אויף זיי אַרויפגעפלויגן עפּעס אַ באַשעפעניש מיט ברייטע צעשפּרייטע פליגלען, שטיל אַרויסשווימענדיק פונם שוואַרצן רוים אַרום זיי. זיי האָבן דערזען פאַר זיך צוויי גרויסע קיילעכדיקע אויגן, וואָס האָבן געגלאָצט מיט אַ געל פייער, און גרויסע אויסגעבויגענע קרעלן, וועלכע האָבן זיך געצויגן צו זיי. אָבער דער לאַנגאויער און די פּיצינקע מוטער האָבן זיך פלינק ווי אַ בליץ אַרויסגעדרייט פון איר אַזוי, אַז מע האָט געקענט מיינען, אַז די סאָווע האָט זיי אַליין אַ שליידער געטאָן ערגעץ הינטער די ביימער. זיי זיינען ביידע פאַרשוואונדן געוואָרן אין די געדיכטע בלעטער, און די אַנטטוישטע סאָווע האָט זיך אַוועק-געלאָזן אין אַן אַנדער אָרט זוכן גרינגערע רויב. ס'זיינען קוים אַריבער אַ פּאָר מינוט, ווי די פלעדערמייז האָבן שוין ווידער געפלאַטערט אין דער לופט. אָבער די נאָענטקייט פון דעם שרעקלעכן שונא האָט זיי געצוואונגען צו זיין פאָרזיכטיקער, דעריבער האָבן זיי זיך אַריבערגעקליבן אין אַן אַנדער טייל פון סאָד, וואו עס האָבן אַרומגעשפּאַצירט אַ יונגערמאַן מיט אַ מיידל, און זיי האָבן זיך גענומען אַרומדרייען און פלאַטערן איבער זייערע קעפּ. זיי האָבן געהאַלטן, אַז די מענטשן זיינען ניט נאָר אומשעדלעך, נאָר אַפילו נוצלעך, ווייל די סאָוועס האַלטן זיך פון זיי פון ווייטן.

— אוי, ווידער וויל די עקלדיקע פלעדערמויז זיך איינטשעפּען אין מיינע האָר, — האָט דאָס מיידל גענומען שרייען און האָט זיך אַרויפגעוואָרפן אַ שאַל אויפן בלאָנדן קאָפּ.

דער יונגערמאַן האָט זיך שטיל צעלאַכט.

— נאַרעלע, האָט ער געזאָגט, צו וואָס וועט די פלעדערמויז פליען אין דיינע האָר אַריין?

— אָבער זי קען זיך גאַנץ צופעליק אַריינפּלאָנטערן אין זיי,—האָט דאָס מיידל פאַרזיכערט און האָט מיט שרעק אין די ברייט צעעפנטע אויגן נאָכגעפאָלגט נאָך דער באַוועגונג פון די לייכטע שאָטנס. שוין־זשע ווייסטו ניט, אַז זיי זיינען בלינד? בעת איך בין נאָך געווען אַ קליין מיידעלע, האָט מיר די באָבע דערציילט, אַז עס קומט אויס אָפּצושערן די האָר, אויב אַ פלעדערמויז פּלאָנטערט זיך אין זיי איין, ווייל מע קען זי בשום אופן פון דאָרטן ניט אַרויספּלאָנטערן.

— איך שטעל זיך פאָר, וואָס נאָך פאַר אַ נאַרישקייטן דיין באָבע האָט דיר אָנדערציילט,—האָט דער יונגערמאַן געענטפערט. די פלעדערמייז זיינען שוין גאָרניט קיין בלינדע. זייער ראיה איז מאָדנע שאַרף, און זיי קענען זיך קיינמאָל אָן קיין זאַך ניט פאַרטשעפּען, ווייל זיי פליען זייער פאָרזיכטיק און זיינען פלינקער פאַר די פלינקסטע פייגלען. יעדע פּיצל באַשאַפעניש, וואָס פלאַטערט איצט איבער אונזערע קעפּ, קען אָנכאַפּן אַ מוק, וואָס האָט זיך געזעצט ביי דיר אויפן שפּיץ נאָז, דערביי וועסטו ניט שפּירן גאָרניט, אַחוץ אַ לייכטע באַרירונג פון איר פליגל. זיי האָבן אַ וואונדערלעך שטאַרק אַנטוויקלטן חוש־המישוש, און דערדאָזיקער חוש וואָלט זיי ניט לאָזן אָנרירן דיינע האָר, ווען זיי וואָלטן אַפילו זיין בלינד.

— ס׳קען זיין, האָט דאָס מיידל פריי אָפּגעעטעמט, און דאָך האָב איך זיי ניט האָלט, און וואָלט זייער וועלן זיי זאָלן פונדאַנען אַוועקפליען.

ווי דערפילנדיק דעם וואונטש פון דער מיידל, האָט דער לאַנגאויער מיט זיין חברטע פאַרקערעוועט אָן אַ זייט און זיינען פאַרשוואונדען צווישן די שפּיצן פון די ביימער. די מוטער איז געוואָרן פאַרמאַטערט, טראָגנדיק ביי זיך אויפן האַלז די קינדער, און זי האָט באַשלאָסן אויסזוכן אַ זיכערן צווייג, וואו זיי צו באַהאַלטן כאָטש אויף עטלעכע מינוט.

לסוף האָט זי אויפן שפּיץ פון אַ הויכער סאָסנע באַמערקט אויף אַ צווייג אַ גריבעלע, און האָט אַהין אַריינגעלייגט אירע קינדער. די עופעלעך האָבן זיך אַזוי שטאַרק צוגעדריקט צו דער קאָרע, אַז ס׳האָט אויסגעוויזן, ווי זיי וואָלטן געווען צוגעוואַקסן צו איר. דאָ זיינען זיי זיכער, האָט די מוטער געטראַכט, און איז אַוועקגעפלויגן נאָך אַ ביסל אַ קוויק טאָן זיך מיט מוקן, באַבעלעך און נאַכט־פלאַטערלעך אויף די בלומענקלומבעס. דער לאַנגאויער האָט זי באַגלייט.

ס׳זיינען קוים אַריבער צען מינוט, ווי די מוטער האָט גענומען ווערן אומרואיק. זי האָט געמאַכט אַן אויסגעשלענגלטן האַלבן קרייז און האָט זיך אַ לאָז געטאָן צום שפּיץ פון דער סאָסנע. דער לאַנגאויער האָט זיך אין אַ ווײלע אַרום געלאָזט פליען נאָך איר.

אויף דערזעלביקער אַלטער סאָסנע, וואו די פלעדערמויז האָט באַהאַלטן אירע קינדערלעך, האָט אַ ווייזלטיר געפירט איר געיעג. עס האָט נאָר־וואָס פאַרלאָרן די שפור פון אַ ווערוועקע און פאַרלאָרן אין דער מינוט, ווען עס איז געווען זיכער, אַז עס האָט זי שוין. פּלוצלונג, עפּעס דורך אַ נס — די נאַכט איז פאַר די ווילדע באַוואוינער פון וואַלד שטענדיק פול מיט ניסים — איז די רויבערגעץ פאַרשוואונדן אויף שטענדיק, ניט איבערלאָזנדיק קיין שום שפור הינטער זיך. דאָס אַלץ איז פאָרגעקומען ביי אים אונטערן נאָז, און דער צעקאָכטער יעגער איז אַרומגעקראָכן איבער די צווייגן, זוכנדיק די פאַרלאָרענע שפור. דרייענדיק זיך, ווי אַ שלאַנג, האָט ער זיך פלינק געגעליטשט איבער דעם צווייג, וואָס אויף אים זיינען געווען באַהאַלטן די קליינינקע פלעדערמייזעלעך.

דער לאַנגאויער האָט גלייך פאַרשטאַנען, וואָס פאַר אַ שרעקלעך באַשעפעניש האָט זיך דערנענטערט צו זיינע הילפלאָזע עופעלאַך.

דער קליינער לאַנגאויער האָט נאָך קיינמאָל, אין משך פון זיין גאַנצן קורצן לעבן, ניט געהאַט קיין עסק מיט קיינעם אַחוץ אַ נאַכט־פלאַטערל, אַ מוק און אַ מאַי־זשוק. אָבער ער האָט גלייך פאַרשטאַנען, ס'איז אַ שרעקלעכער שונא געפינט זיך אַזוי נאָענט לעבן זיינע שוצלאָזע עופעלעך, און ער האָט ניט געקווענקלט קיין מינוט. דאָס ווייזלטיר האָט מיטאַמאָל דערפילט, אַז עמיצנס אַ פליגל האָט אים אַ קראַץ געטאָן איבערן פנים. עס האָט באַמערקט און אונטערגעשפּרונגען אַרויפצו, וועלנדיק אַ כאַפּ טאָן דעם עזות־פּנים, אָבער זיינע לאַנגע ווייסע ציין האָבן נאָר אַ קנאַק געטאָן אין דער לופט און אַליין האָט עס פאַרלאָרן דאָס גלייכגעוויכט און איז שיר ניט אַראָפּגעפאַלן פון צווייג.

אַז עס איז אַ ביסל געקומען צו זיך און איז געזעסן און שווער געעטעמט, האָט עס פּלוצים באַמערקט לעבן זיך אַ טונקעלן שוועבנדיקן שאָטן, וואָס האָט אויסגעוויזן צו קריכן איבערן צווייג, ווי אַ פאַרוואונדעט פייגעלע. עס האָט זיך איינגעבויגן אין צווייען ווי אַ אָלפיש און האָט זיך פלינק ווי אַ בליץ אַ וואָרף געטאָן אויפן מוטיקן שאָטן. נאָר אין דערזעלביקער רגע, ווי עס האָט אַ שפרונג געטאָן, איז דער שאָטן פאַרשוואונדן, און גלייך נאָכדעם האָט דאָס ווייזלטיר דערזען דעם

לאַנגאויער, וועלכער האָט זיך געפלאָטערט ווי ניט אים מיינט מען, מיט עטלעכע פוס נידעריקער פאַרן צוויג. די שמאָלע אויגעלעך האָבן אַ גלאַנץ געטאָן, ווי גליענדיקע קוילן, און דאָס ווייזלטיר האָט אויסגעשצירעט די ווייסע ציין, אַ צע־קאָכטע, וואָס אַ נישטיק פלעדערמייזל האָט זיך דערלויבט צו רייצן מיט איר. כל־זמן זי האָט פאַרפאָלגט דעם קליינעם שונא, וואָס האָט איר אַזוי דרייסט פאַרטשעפעט, האָט די מוטער צוגענומען אירע עופעלעך און איז פאַרשוואונדן אינם חושך פון דער נאַכט.

נאָך אַזאַ באַגעגעניש, איז איר מער ניט געלעגן אין זינען צו שפּילן. זי האָט אויף זיך אַוועקגעטראָגן די עופעלעך אונטערן דאַך פון דעם שייער, וואו זי האָט זיי געקאָנט רואיק אָנזויגן, אַרומלעקן זייער זיידיקע וואָל און אַרומרייניקן די צאַרטע קליינע פליגעלעך, פאָרזיכטיק דורכפירנדיק זיי צווישן די ציין.

דער לאַנגאויער, וועלכער איז געווען אויפגערעגט פונם צוזאַמענשטויס מיטן ווייזלטיר, איז ווידער אַרומגעפלויגן אין דער פינסטער און האָט זיך גע־נומען יאָגן נאָך אַ נאַכט־פלאַטערל. דאָס איז געווען ניט ווייט פונם הויז. דאָס פלאַטערל, וועלנדיק אויסמיידן דעם שונא, האָט זיך אַ וואָרף געטאָן דורך אַן אָפענעם פינסטערן פענסטער אין הויז אַריין. דער לאַנגאויער איז אים נאָכגעפלויגן און האָט אים אָנגעכאַפּט סאַמע אונטערן באַלקן. אין דער מינוט איז אין צימער אַריין דאָס שטוב־מיידל און האָט פאַרמאַכט דאָס פענסטער, דערנאָך איז זי אַרויס פון צימער און האָט הינטער זיך פאַרמאַכט די טיר. דער לאַנגאויער איז געווען געפאַנגען.

מיטן גאַנצן אימפּעט האָט זיך דער לאַנגאויער אַ וואָרף געטאָן צום פענ־סטער, דורך וועלכן ער האָט דערזען דעם באַקאָנטן סאָד. דאָ האָט ער מיט־אַמאָל דערפילט, אַז אים טיילט אָפּ פון סאָד עפּעס אַן אומדורכדרינגלעכע פאַר־צוימונג. דידאָזיקע אַנטדעקונג האָט אים פאַרוואונדערט, ער איז געווען אַ ביסל צעמישט. ער האָט זיך נאָך אַ פּאָר מאָל געפּרובט דורכדרינגען דורך דער האַרטער און אוממערקלעכער מניעה; אָבער ער האָט דאָס געטאָן ניט בלינד און ניט מיט אַזאַ פּאַנישן שרעק, ווי דאָס טוען געוויינלעך די פייגל. ער האָט דעם קאָפּ ניט פאַרלאָרן. בעת די ערשטע מינוט פון אויפרעגונג איז אַריבער און זיין שאַרף אויג האָט אים געהאָלפן באַמערקן דעם אונטערשייד צווישן דעם גלאָז און דעם לופטרוים הינטערן גלאָז, האָט ער זיך רואיק אָפּגעזאָגט פון נוצלאָזע פּרובן. ער האָט באַשלאָסן אויסצופאָרשן איטלעך ווינקעלע אין צי־מער, און ניט געקוקט אויף דעם, וואָס אין צימער זיינען געווען אָנגעשטעלט אַ מאַסע שיינע ברעכיקע קליינינקייטן (שפּיל־צאַצקעס), איז ער געפלויגן אַזוי לייכט און פאָרזיכטיק, אַז ער האָט מיט די פליגלען קיין זאַך ניט פאַרטשע־פּעט. ער איז געווען אונטער יעדער שטיק מעבל, הינטער איטלעך בילד, אָבער גענויער פאַר אַלץ האָט ער אַרומגעקוקט די שירמע, מיט וועלכער מע האָט זומערצייט פאַרשטעלט דעם קאַמין. דערביי האָט ער געפונען אַ סך פאַר־שיידענע אינסעקטן, אָבער דאָס עסן איז אים ניט געלעגן אין זינען.

אַזוי איז אַוועק די גאַנצע נאַכט. בעת אין פענסטער האָבן זיך באַוויזן די גרויע סימנים פון טאָגליכט און אויף די קלומבעס האָבן גענומען גלאַנצן די פאַרבן פונם הערבאַריום, האָט דער לאַנגאַויער איבערגעריסן זיינע אומזיסטע זוכענישן, אָבער ער איז ניט אַריינגעפאַלן אין יאוש. דער טאָג איז פאַר אים געווען די צייט פון שלאָף, דעריבער האָט ער זיך זייער באַקוועם אויפגעהאַנגען צווישן די פאַלבן פון די שווערע פאָרטיערן און איז אַיינגעשלאָפן אַזוי רואיק, גלייך ער וואָלט געהאַנגען אויפן ברעט אונטערן דאַך פון דעם אַלטן שייער.

אינדערפרי האָבן צוויי שטובמיידלעך גענומען צוקלייבן דעם צימער. קודם-כל האָבן זיי אויסגעטרייסלט די פאָרטיערן, און פון דאָרטן איז, צו זייער גרויסן שרעק, אַרויסגעפאַלן דער לאַנגאַויער.

דערזעענדיק די שרעקלעכע חיה, וואָס האָט קוים דערגרייכט ביז פיר צאָל די לענג, האָבן זיי אויפגעהויבן אַזאַ געשריי און אַזאַ געקוויטשעריי, אַז פון סאָד איז געקומען צו לויפן דערזעלביקער יונגערמאַן, וועלכער האָט אינאָוונט געשפּאַצירט מיטן יונגן מיידל. דער לאַנגאַויער, וועלכער איז נאָך געווען ניט אינגאַנצן וואַך, און איז געווען אין כעס, וואָס מע האָט אים אַזוי גראָב אויפגעוועקט, איז געזעסן אויפן טעפּיך מיט האַלב צעשפּרייטע פליגלען. זיינע אויגן האָבן געבליצט פאַר כעס. ער האָט זיך געפלייסט וואָס שטאַרקער אויסצודריקן זיין כעס קעגן די דינסטן און האָט אָנגעדרייט זיין זייגער-ספּרוזשינע.

— וואָס איז מיט אייך, דזשען, האָט דער יונגערמאַן אויסגערופן, איך האָב פון אַייערע קולות באמת געמיינט, אַז איר און גרעס האָט זיך אָנגעשטויסן ווייניקסטנס אויף אַ היפּאָפּאָטאַם. שוין זשע האָט איר מורא, אַז אָט דאָס קליינטשינקע פלעדערמייזל וועט אייך אויפעסן?

ער האָט זיך אַיינגעבויגן און געוואָלט אויפהויבן דעם לאַנגאַויער. אָבער די קליינע באַשעפעניש האָט זיך אַזוי צעסקריפּעט און האָט אים דערלאַנגט אַזאַ כאַפּ פאַרן האַנט, אַז ער איז געווען צופרידן, וואָס ער טראָגט גראָבע הענטשקעס. די מיידלעך האָבן זיך צעלאַכט.

— איר זעט, סער! האָט דזשען געזאָגט, זי וואָלט אונז געוויס אויפגעפרעסן, ווען זי וואָלט נאָר געקענט, אַזאַ בייזע איז זי.

— מע קען אַנדערש ניט זאָגן, דאָס איז אַ דרייסט קליין טייוועלע, האָט דער הער געענטפערט, פאָרזיכטיק אויפהויבנדיק דעם לאַנגאַויער און גייענדיק מיט אים צום פענסטער.

דערווייל האָט זיך דער לאַנגאַויער אינגאַנצן אויפגעכאַפּט און האָט נאָך שטאַרקער אָנגעדרייט די זייגער-ספּרוזשינע אַלס סימן פון דעם, וואָס ער איז שטאַרק אין כעס, וואָס מע האָט זיך דערוועגט נעמען אים אין האַנט. דער הער איז צוגעגאַנגען צום פענסטער און אַרויסגעלאָזט דעם לאַנגאַויער. דאָס טאָגליכט האָט דעם לאַנגאַויער ממש פאַרבלענדט, אַז ער האָט געשווינט פאַרמאַכט די אויגן, איבערלאָזנדיק נאָר אַ קליין דין שפּעלטעלע, דורך וועלכן ער האָט גאַנץ קלאָר געזען די גאַנצע אַרומיקע געגנט. אין איין רגע האָט ער זיך אויפגעהויבן אַרויפצו און האָט זיך געלאָזן פליען צווישן די נאָענטסטעביימער

האַלטנדיק זיך מער אין שאָטן, דערנאָך האָט ער זיך פאַרקערעוועט צום טייך, איז אַריבערגעפלויגן די לאָנקע און איז בשלום אָנגעקומען צום אַלטן שייער. אין אַ פאָר מינוט אַרום איז ער שוין געהאַנגען לעבן די איבעריקע פלעדערמייז אונטערן שוץ פונם דאַך.

אָבער אים איז באַשערט געווען צו האָבן אַן אומרואיקן טאָג. אויך דאָ האָט זיך אים ניט איינגעגעבן זיך רואיק אויסצושלאָפן. ער האָט דערזען אויף אַ שמאָלן באַלקן, וואָס איז געלעגן מיט עטלעכע פוס נידעריקער, זיין חברטע, די קליינע מוטער פון די צוויי פיצלעך קינדער. זי האָט אַוועקגעלייגט די קינדער אויפן גלאַטן באַלקן, און אַליין האָט זי זיך פאַרנומען מיטן טואַלעט, וועלכן די פלעדערמויז מאַכט פונקט אַזוי פלייסיק, ווי די קאַץ. זי האָט זיך מאָדנע פלינק געקראַצט הינטער די אויערן מיט די נעגעלעך, וואָס אויף די איילנבויגנס פון אירע פליגלען, און האָט פונאַנדערגעקאַמט די וואָל אויף אַזוינע ערטער, וואָס ז'האָט זיך בעדאַכט, אַז זי וועט צו זיי ניט קענען צוקומען. דערנאָך האָט זי זיך גענומען צו די פליגלהייטלעך, פריער צו איינער דערנאָך צו דער צווייטער. זי האָט יעדע פון זיי אויפמערקזאַם באַטראַכט, דורכגעפירט צווישן די ציינער און געלעקט אַזוי לאַנג, ביז ס'איז ביי איר קיין שום ספק ניט געבליבן, אַז זיי זיינען גוט ריין.

אין דער מינוט האָט זיך אַ שוועלבעלע, וואָס האָט געוואוינט סאַמע אונטערן דאַך, ווי אַ בליץ אַ הויב געטאָן צום שפיץ, נאָכיאָגנדיק אַ בין, וואָס איז אַהין אַוועקגעפלויגן. די בין האָט אָנגעשטרענגט אַלע כוחות זיך אַרויסצודרייען פון איר שונא, און האָט זיך אַ וואָרף געטאָן אַראָפּצו פאַרביי דעם באַלקן פונקט איבער די עופעלעך פון דער פלעדערמויז. דאָס שוועלבעלע האָט זיך אַ לאָז געטאָן נאָך איר, האָט פאַרטשעפּעט די פלעדערמייזלעך מיטן פליגל אַזוי, אַז זיי האָבן גענומען פאַלן פון באַלקן. זיי האָבן נאָך ניט געקענט פליען. דאָך האָבן זיי אינסטינקטיוו פונאַנדערגעלאָזן די פליגעלעך און, פאָכנדיק מיט זיי, זיינען זיי אַראָפּגעפאַלן אויף דער ערד איינס לעבן אַנדערן, ווי צוויי פאַרטריקנטע בלעטער פון אַ דעמב.

צו זייער גליק איז די פאָדלאָגע פונם שייער געווען באַדעקט מיט אַ געדיכטער שיכט קערנער און מיט רעשטן פון פאַראַיאָריקן היי. דאָס איז געווען אַ גאַנץ ווייכער אונטערבעט, און זיי האָבן זיך ניט צעקלאַפּט. די מוטער, וואָס האָט זיך שוין געהאַט איינגעוויקלט אין די פליגלען, האָט זיי אין דעמזעלבן אויגנבליק פונאַנדערגעשפרייט און האָט זיך, ווי אַ משוגענע, אַ וואָרף געטאָן אַראָפּצו גלייך נאָך די קינדער. דער גרויסער פאַצוק, וואָס האָט געוואוינט אונטער דער פאָדלאָגע, האָט אָקאָרשט אַרויסגעקוקט פון זיין נאָרע. ער האָט דערהערט עפּעס אַ טומל און איז אויף גיך אַרויסגעקראָכן. ער האָט זיך שוין געלאָזט גיין צו די פלעדערמייזלעך, מיינענדיק, אַז דאָס איז אַ יונג שוועלבעלע, נאָר פּלוצים האָט ער דערפילט עפּעס אַ לייכטן קלאַפּ אין קאָפּ. דאָס האָט אים אַ קלאַפּ געטאָן אַ פלעדערמויז, וואָס האָט זיך שיר ניט געזעצט צו אים אויפן רוקן. ער איז גאָרניט געוואָרן אין כעס, פאַרקערט, עס האָט אים

שטאַרק פאַראינטערעסירט. ער האָט נאָך ביז איצט קיינמאָל ניט, פאַרזוכט קיין פלעדערמויז. און די פלעדערמויז האָט אים אויסגעוויזן צו זיין קראַנק אָדער פאַרוואונדעט. דער פאַצוק האָט געטאָן אַ שפּרונג נאָך איר. דער שפּרונג האָט אים ניט גערעכט, און די פלעדערמויז האָט זיך ווייטער געפלאָנטערט, דערביי אַזוי נאָענט, אַז דער פאַצוק וואָלט איר אָן קיין שום אָנשטרענגונג געקאָנט כאַפּן. ער האָט זיך עטלעכע מאָל אַ וואָרף געטאָן אויף די פלעדערמייז, קלאַפּנדיק הויך מיט די לאַנגע ווייסע ציין און כאַפּנדיק ניט מער ווי די לופט. אַזוי אַרום האָט ער זיך דערזען ביי דער נאָרע, פונוואַנען ער איז ניט לאַנג אַרויס. אָט דאָ האָט, צו זיין גרויסען וואונדער און אומצופרידנהייט, דאָס שוואַכע באַשעפעניש, וואָס ער האָט זיך שוין געקליבן אָנצוכאַפּן מיט די ציין, גיך צעשפרייט די פליגלען און האָט זיך אין איין אויגנבליק אַרויפגעהויבן צום דאַך... דאָס איז געווען דער לאַנגאויער און גלייך נאָך אים האָט זיך אויפגעהויבן פון דער פּאָדלאָגע און איז אין זיגזאַגן אַרויפגעפלאַטערט אַרויף די צווייטע פלעדערמויז מיט צוויי עופעלעך, וואָס זיינען געהאַנגען ביי איר אויף דער ברוסט.

אין עטלעכע מינוט אַרום איז דער קליינער לאַנגאויער, אַ שטאָלצער און צופרידענער, ווידער געהאַנגען אויף זיין ברעט. אָבער די סאָוועס און וויזלטירן, די מענטשן און פאַצוקעס האָבן ביי אים געטריבט דעם שלאָף, און ער האָט זיך מיט גרויס פלייס גענומען צו זיין טואַלעט, ווי עס פּאַסט פאַר אַ פלעדערמויז נאָך אַזאַ אומרואיקן טאָג.